

Managementletter 2018

Gemeente Leusden

24 januari 2019

Managementletter 2018

Aan het college van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Leusden
Postbus 150
3830 AD LEUSDEN

Utrecht, 24 januari 2019
Kenmerk: 1.050.045/AV/KAR/117

Geacht College,

In het kader van de aan ons verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening 2018 van de gemeente Leusden brengen wij u met deze managementletter verslag uit over onze bevindingen naar aanleiding van onze interim controle. Voor een nadere omschrijving van onze opdracht, de reikwijdte en aanpak van onze controle en overige afspraken verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging.

In deze rapportage richten wij ons met name op mogelijke verbeterpunten in de bedrijfsvoering en de processen die wij hebben onderzocht in het kader van de controle van de jaarrekening en onze nulmeting. Dit heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de interne beheersing en het zelf controlerend vermogen van uw organisatie.

Wij vertrouwen erop u met deze managementletter naar aanleiding van onze interim controle 2018 van dienst te zijn geweest. Wij willen de organisatie bedanken voor de prettige samenwerking en zijn vanzelfsprekend graag bereid een nadere toelichting te verstrekken.

Hoogachtend,
BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

w.g.

drs. G.J. Verwoert RA

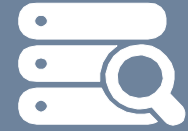
Inhoudsopgave

1. Dashboard interim controle 2018

2. Ontwikkelingen & Aandachtspunten
jaarrekening 2018

3. Bevindingen significante processen

4. Informatiebeveiliging

5. Verbijzonderde interne controle

Bijlagen

1. Dashboard interim controle 2018

Uw interne beheersing	Beheersing ICT	Effectiviteit processen																																																							
<ul style="list-style-type: none"> In het kader van onze controle hebben wij de effectiviteit van de voor de jaarrekeningcontrole relevante processen beoordeeld (zie overzicht hiernaast). Voor een organisatie met de omvang van de gemeente Leusden zou in onze optiek de norm moeten zijn dat de processen in opzet, bestaan en werking (inclusief IT) goed werken en getoetst worden door VIC. Wij kunnen nog niet altijd steunen op de interne beheersing in de processen; de Verbijzonderde Interne Controle (VIC) en onze controle is daarmee hoofdzakelijk gegevensgericht en achteraf. Voor de gedetailleerde procesbevindingen verwijzen wij naar bijlage A van deze managementletter. Deze liggen in lijn met de bevindingen uit de managementletter 2017. 	<p>Omdat de IT General Controls inzake Key2Financiën niet het gehele jaar volgbaar hebben gewerkt kunnen wij niet op steunen op de IT general controle. Dit ziet met name toe op de volgende punten.</p> <ul style="list-style-type: none"> Werking proces autorisatiebeheer en periodieke controle is nog niet zonder meer toereikend voor Key2Financiën. Procedures voor wijzigingenbeheer veelal een aandachtspunt. Wachtwoordbeleid voor applicatie Key2financiën is grotendeels toereikend (zie detailbevindingen). Wachtwoordbeleid voor applicaties Beaufort, YouForce en Gemal is ontoereikend. 	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Opzet & bestaan AO/IB</th> <th>Werking AO/IB</th> <th>ITGC's</th> <th>VIC</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Planning & Control</td> <td>○</td> <td>○</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>Inkoopproces / Aanbestedingen</td> <td>○</td> <td>○</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>Betalingen</td> <td>✓</td> <td>✓</td> <td>✓</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>Personeelsproces</td> <td>✓</td> <td>○</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>Sociaal Domein</td> <td>○</td> <td>○</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>Uitgaande subsidies proces</td> <td>○</td> <td>○</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td><u>Omg.vergunningen</u></td> <td>○</td> <td>Niet getoetst</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>Grondexploitatie</td> <td>○</td> <td>Niet getoetst</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>Verbonden partijen</td> <td>○</td> <td>Niet getoetst</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> <tr> <td>IT/automatisering</td> <td>??</td> <td>??</td> <td>??</td> <td>n.v.t.</td> </tr> </tbody> </table> <p> ✓ = Voldoet ○ = In ontwikkeling ✗ = Voldoet niet </p>		Opzet & bestaan AO/IB	Werking AO/IB	ITGC's	VIC	Planning & Control	○	○	??	n.v.t.	Inkoopproces / Aanbestedingen	○	○	??	n.v.t.	Betalingen	✓	✓	✓	n.v.t.	Personeelsproces	✓	○	??	n.v.t.	Sociaal Domein	○	○	??	n.v.t.	Uitgaande subsidies proces	○	○	??	n.v.t.	<u>Omg.vergunningen</u>	○	Niet getoetst	??	n.v.t.	Grondexploitatie	○	Niet getoetst	??	n.v.t.	Verbonden partijen	○	Niet getoetst	??	n.v.t.	IT/automatisering	??	??	??	n.v.t.
	Opzet & bestaan AO/IB	Werking AO/IB	ITGC's	VIC																																																					
Planning & Control	○	○	??	n.v.t.																																																					
Inkoopproces / Aanbestedingen	○	○	??	n.v.t.																																																					
Betalingen	✓	✓	✓	n.v.t.																																																					
Personeelsproces	✓	○	??	n.v.t.																																																					
Sociaal Domein	○	○	??	n.v.t.																																																					
Uitgaande subsidies proces	○	○	??	n.v.t.																																																					
<u>Omg.vergunningen</u>	○	Niet getoetst	??	n.v.t.																																																					
Grondexploitatie	○	Niet getoetst	??	n.v.t.																																																					
Verbonden partijen	○	Niet getoetst	??	n.v.t.																																																					
IT/automatisering	??	??	??	n.v.t.																																																					
Ontwikkelingen	Verbijzonderde interne controle	Detailbevindingen (zie bijlage A)																																																							
<ul style="list-style-type: none"> BBV notitie rente. BBV notitie Materiële vaste activa en asset management. Samenwerking BLPN verband inzake de VIC is van start. Deel van de opmerkingen in 2017 zijn deels of geheel opgevolgd waardoor de gemeente beter in control komt. 	<ul style="list-style-type: none"> Onze conclusies i.r.t. de vereisten vanuit de controlestandaard (COS) 610 zijn in 2018 ongewijzigd. Wij zullen niet steunen op de werkzaamheden van de VIC. Wel is de samenwerking met de VIC gedurende 2018 verbeterd. Onderlinge review tussen BNLPGemeentes zorgt voor verhoging van de onafhankelijke positie. De meerwaarde van de VIC voor de organisatie en onze controle kan worden vergroot door “aan de voorkant” nog explicieter aandacht te geven aan opzet en inrichting van de AO/IB per proces alsmede de advisering daaromtrent. Op de zogenoemde factsheets in bijlage A bij deze managementletter is aangegeven tot welke aanvullende werkzaamheden onze interim bevindingen leiden. Graag spreken wij af welke zaken primair door de VIC en welke door ons worden opgepakt. 	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">Korte omschrijving detailbevindingen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>1</td><td>Actualiseren nota's</td></tr> <tr><td>2</td><td>Beheersing memoriaalboekingen</td></tr> <tr><td>3</td><td>Procesbeschrijvingen</td></tr> <tr><td>4</td><td>Prestatielevering</td></tr> <tr><td>5</td><td>Naleving aanbestedingsregels</td></tr> <tr><td>6</td><td>Ontbreken van verplichtingenadministratie</td></tr> <tr><td>7</td><td>Facturen zonder routing - Vervallen</td></tr> <tr><td>8</td><td>Betaalomgeving</td></tr> <tr><td>9</td><td>Controle mutaties salarissen</td></tr> <tr><td>10</td><td>Inrichting salarisadministratie</td></tr> <tr><td>11</td><td>Toetsing subsidieaanvraag</td></tr> <tr><td>12</td><td>Periodieke aansluiting subadministratie - Vervallen</td></tr> <tr><td>13</td><td>Periodieke aansluiting vergunningenadministratie</td></tr> </tbody> </table>	Korte omschrijving detailbevindingen		1	Actualiseren nota's	2	Beheersing memoriaalboekingen	3	Procesbeschrijvingen	4	Prestatielevering	5	Naleving aanbestedingsregels	6	Ontbreken van verplichtingenadministratie	7	Facturen zonder routing - Vervallen	8	Betaalomgeving	9	Controle mutaties salarissen	10	Inrichting salarisadministratie	11	Toetsing subsidieaanvraag	12	Periodieke aansluiting subadministratie - Vervallen	13	Periodieke aansluiting vergunningenadministratie																											
Korte omschrijving detailbevindingen																																																									
1	Actualiseren nota's																																																								
2	Beheersing memoriaalboekingen																																																								
3	Procesbeschrijvingen																																																								
4	Prestatielevering																																																								
5	Naleving aanbestedingsregels																																																								
6	Ontbreken van verplichtingenadministratie																																																								
7	Facturen zonder routing - Vervallen																																																								
8	Betaalomgeving																																																								
9	Controle mutaties salarissen																																																								
10	Inrichting salarisadministratie																																																								
11	Toetsing subsidieaanvraag																																																								
12	Periodieke aansluiting subadministratie - Vervallen																																																								
13	Periodieke aansluiting vergunningenadministratie																																																								

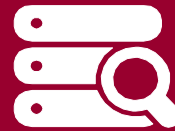
2. Ontwikkelingen & Aandachtspunten jaarrekening 2018

2.1 Actualiteiten BBV

2.3 Aandachtspunten
jaarrekening 2018

2.2 Fiscale ontwikkelingen

2.1 Actualiteiten BBV (1)

3 stellige uitspraken inzake rente

Notitie MVA doet stellige uitspraken t.a.v. achterstallig onderhoud en recente beheersplannen

Relatie notitie MVA en asset management

BBV Actualiteiten

De wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording van gemeenten en provincies (BBV) lijken dit jaar beperkt. Wij lichten ter voorbereiding op het jaarrekeningtraject 2018 hieronder enkel zaken kort toe.

Notitie rente

De bepalingen en richtlijnen van deze notitie treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2018. De notitie bevat drie stellige uitspraken:

- Het aantrekken en verstrekken van een lening betreft een treasury activiteit. De met deze activiteit gepaarde rentelasten en rentebaten behoren tot het taakveld Treasury. Indien een lening specifiek is aangetrokken voor een project of (door)verstrekking (één op één doorlening), is sprake van projectfinanciering.
- Als er wel een rentevergoeding over het eigen vermogen en/of de voorzieningen wordt berekend, dan is deze vergoeding maximaal het rentepercentage dat is gebaseerd op het gewogen samenstel van de (bruto) externe rentelasten over het totaal van de lang en kort aangetrokken financieringsmiddelen.
- De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in Euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage. Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond. Indien de werkelijke rentelasten in Euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten in Euro's die op basis van de voor gecalculeerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie is verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.

De commissie BBV adviseert het renteschema uit deze notitie in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Notitie Materiële vaste activa en asset management

Onderstaande bepalingen en richtlijnen zijn een aanscherping ten opzichte van eerder gepubliceerde notities en treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2019.

Vooruitlopend hierop willen wij de wijzigingen alvast toelichten:

- Hersteltermijn achterstallig onderhoud : In geval van achterstallig onderhoud, waarbij sprake is van kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties, wordt op basis van artikel 44 lid 1a BBV een voorziening gevormd. Wanneer een gemeente over onvoldoende middelen beschikt om een voorziening te vormen, wordt het achterstallig onderhoud, daadwerkelijk en financieel, binnen een termijn van maximaal vier jaar ingelopen.
- Recent beheerplan : Een beheerplan dient recent te zijn. Onder een recent beheerplan wordt een beheerplan verstaan van maximaal vijf jaar oud ten opzichte van het verslagleggingsjaar. Deze vijf jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn waar gemotiveerd van kan worden afgeweken. Een gemotiveerde afwijking houdt in dat deze motivatie is geautoriseerd door de raad en verantwoord is in de paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' van de begroting en de jaarstukken. Tussentijdse bijstelling van het beheerplan binnen de vijf jaar is verplicht, indien een belangrijke afwijking is opgetreden in de staat van het onderhoud.

Met voornoemde notitie MVA komt meer nadruk te liggen op achterstallig onderhoud en de beheersplannen met betrekking tot de gemeentelijke activa (ofwel assets). In dit kader wordt de noodzaak van een adequaat asset management (nog) zichtbaarder. Onder asset management wordt verstaan "de systematische en gecoördineerde activiteiten waarmee een organisatie haar bedrijfsmiddelen optimaal beheert (vanaf de investering) en prestaties, risico's en kosten over de levensduur volgt met als doel een optimale bijdrage te leveren aan de strategie van de organisatie".

2.1 Actualiteiten BBV (2)

<p>Vraag: op welke wijze is asset management georganiseerd?</p>	<p>Dit leidt, naast de vraag waar/in hoeverre de gemeente opvolging geeft aan de notitie MVA, ook tot de vraag hoe het asset management is georganiseerd voor de (belangrijkste) assets van de gemeente. Asset management en het beheer en onderhoud van activa heeft tot dusver voor ons als accountant geen of beperkte aandacht in de controle gekregen, omdat volgens de BBV onderhoudslasten mogen worden afgedekt in de begroting en niet persé hoeven te worden voorzien in de jaarrekening van de gemeenten. Om die reden is de controle van de volledigheid van de onderhoudsvoorziening (of geactiveerd onderhoud volgens de componentenmethode) en het beheer van activa geen specifiek onderdeel in onze controle, terwijl er wel grote financiële stromen mee gemoeid zijn (zowel investeringen als onderhoudsuitgaven). De provincie houdt toezicht op de begroting en beheerplannen.</p> <p>Bij gemeente Leusden specifiek dient aandacht te worden besteed aan een aantal onderhoudsplannen die lopen van 2016 - 2019 en geactualiseerd moeten worden. Het betreft hier de volgende onderhoudsplannen:</p> <ul style="list-style-type: none">• groot onderhoud water• groot onderhoud wegen• groot onderhoud wegebouwkundige kunstwerken• groot onderhoud Verkeersregelinstanties• groot onderhoud Openbare verlichting• groot onderhoud gebouwen• groot onderhoud speelvoorzieningen
<p>Grondbedrijf</p>	<p>De verwachting is dat op korte termijn meer bekend zal worden over de 'vaststellingsovereenkomst' (hierna: VSO) voor grondbedrijven. De ontwikkelingen op dit vlak volgen elkaar in hoog tempo op. De Belastingdienst heeft aangegeven op korte termijn een overleg te plannen met de diverse betrokken adviseurs van een aantal belastingadvieskantoren. Tijdens dat overleg zal een nadere toelichting worden gegeven op de inhoud van de vaststellingsovereenkomst, waarvan de inhoud op dit moment nog strikt vertrouwelijk is. Vervolgens wordt in overleg met de betrokken adviseurs gekeken naar de vraag bij welke gemeenten een VSO aan de orde kan zijn. Over de exacte uitrol van de VSO vindt binnen de Belastingdienst nog overleg plaats. Het is uiteraard de vraag of de VSO in het specifieke geval van uw gemeente per saldo tot een voordelige positie leidt. Ons advies is dan ook om tijdig in overleg met uw adviseur te beoordelen of het al dan niet ondertekenen van de VSO wenselijk is.</p>
<p>Afval</p>	<p>De Belastingdienst hanteert de insteek dat de inzameling en verwerking van afval twee aparte activiteiten zijn. De inzameling vormt op grond van een parlementaire toezegging geen onderneming voor de Vpb. De verwerking daarentegen, waaronder mede wordt verstaan de opbrengst uit de verkoop van reststromen, kan wél een onderneming vormen. Op landelijk niveau vindt overleg plaats tussen de NVRD en de Belastingdienst als het gaat om de vpb-aspecten van afvalinzameling en -verwerking. Hoewel de onderhandelingen formeel nog niet zijn afgerond, lijkt het erop dat een compromis zal worden bereikt. Dit compromis bestaat eruit dat, bij wijze van praktische benadering, de fiscale winst uit de verkoop van reststromen wordt gesteld op 1% van de totale opbrengsten. De Nedvang-vergoeding wordt daarbij toegerekend aan de (voor de vpb onbelaste) activiteit 'inzamelen'. Punt van discussie is nog welke partij uiteindelijk vpb moet afdragen. Degene die de vpb moet betalen is kort gezegd degene voor wiens rekening en risico het ingezamelde afval wordt verkocht tegen een positieve opbrengst. Een alternatieve benadering zou kunnen zijn dat de vpb wordt voldaan door de partij (gemeente/GR/NV) die het contract met de verwerker heeft gesloten. De Belastingdienst heeft aangegeven nog niet besloten te hebben of ook voor het thema afval een VSO zal worden aangeboden.</p>

2.2 Fiscale ontwikkelingen: Omzetbelasting

Sportvereniging en toepassing sportvrijstelling	Veel gemeenten bieden sportverenigingen in hun gemeente de gelegenheid tot sportbeoefening. Deze prestaties is op dit moment belast met 6% btw. Als direct gevolg van Europese rechtspraak is de huidige Nederlandse sportvrijstelling te beperkt. In het Belastingplan 2019 is aangekondigd de sportvrijstelling te verruimen met ingang van 1 januari 2019. Deze verruiming heeft vergaande gevolgen voor gemeenten en sportverenigingen. Vanaf 1 januari 2019 is het in beginsel voor gemeenten en veel sportverenigingen (of exploitanten van sportaccommodaties) niet meer mogelijk om sportaccommodaties btw-belast te exploiteren. De btw op investeringen in en onderhoud aan sportaccommodaties is niet meer aftrekbaar. Om te voorkomen dat daardoor de exploitatie van sportaccommodaties aanzienlijk duurder wordt, zijn inmiddels twee subsidieregelingen in het leven geroepen ter compensatie van de btw die als gevolg van de vrijstelling per 1 januari 2019 niet langer aftrekbaar zijn. Eén subsidieregeling voor gemeenten en één voor sportverenigingen/exploitanten van sportaccommodaties. Gemeenten moeten hun aanvraag voor deze subsidie voor investeringen in 2019 vóór 30 april 2019 indienen.
Koepelvrijstelling	Sinds de tweede helft van 2017 is de koepelvrijstelling behoorlijk in ontwikkeling. De koepelvrijstelling, die veel wordt toegepast door samenwerkingsverbanden tussen gemeenten (waaronder Gemeenschappelijke Regelingen), is en wordt versoerd. Per 1 januari 2018 is reeds een goedkeuring ingetrokken die inhield dat de koepelvrijstelling ook kon worden toegepast als de deelnemende gemeenten de diensten van de koepelorganisatie voor ten minste 70% gebruikten voor onbelaste overheidsactiviteiten of vrijgestelde activiteiten. Nu staan we aan de vooravond van een wijziging waardoor de koepelvrijstelling wellicht helemaal niet meer mogelijk is voor gemeenten. Dat heeft vergaande gevolgen. Vooralsnog heeft de staatssecretaris van Financiën aangekondigd de verdere versoering uit te stellen, zodat hij tijd heeft om dit op EU-niveau te regelen. Wij adviseren u om de financiële impact van deze wijziging voor uw gemeente, en de samenwerkingsverbanden waarvan u deel uitmaakt, in kaart te (laten) brengen en eventuele alternatieven te bezien.
(Her)berekening mengpercentage / beoordeling labeling	Om het recht op aftrek en compensatie van btw op algemene kosten te bepalen maken gemeenten gebruik van een mengpercentage. Dit mengpercentage kan op verschillende manieren worden berekend. Wij adviseren om dit mengpercentage jaarlijks te herberekenen. Er kunnen namelijk wijzigingen plaatsvinden die er toe leiden dat te veel of te weinig btw in aftrek is gebracht, dan wel is gecompenseerd. Daarnaast adviseren wij om de btw-labeling regelmatig in brede zin te (her)beoordelen. De rechtspraak met betrekking tot overheidshandelen en economische activiteiten bij gemeenten ontwikkelt zich snel. Het is dus zaak deze ontwikkelingen goed bij te houden en te verwerken in de btw-labeling om te voorkomen dat in uw administratie van onjuiste uitgangspunten wordt uitgegaan. Onze ervaring is dat gemeenten vaak minder btw hebben gecompenseerd dan wat mogelijk is. De herbeoordeling voorkomt dus niet enkel btw-risico's, maar leidt vaak ook tot een voordeel.
Re-integratie	De Nederlandse gemeenten zijn belast met taken op het gebied van re-integratie. De btw op de kosten die hiervoor gemaakt worden, is volgens het beleid van de Belastingdienst een deel niet compensabel, omdat sprake zou zijn van individuele verstrekkingen. In de praktijk zien wij dat veel gemeenten deze lijn van de Belastingdienst volgen of de btw in het geheel niet compenseren. Uit meerdere uitspraken volgt echter dat een veel groter deel van de btw wel degelijk compensabel is. De kosten die gemeenten maken voor re-integratie zijn namelijk (ook) bestemd voor het eigen gebruik van de gemeente, omdat zij bedoeld zijn om de kosten voor uitkeringen binnen de gemeente te verlagen. De huidige toepassing van de Belastingdienst is dus te strikt. Wij adviseren gemeenten daarom om een teruggaafverzoek over het verleden in te dienen om de te weinig gecompenseerde btw alsnog terug te vragen.

2.2 Fiscale ontwikkelingen: Omzet- & loonbelasting

<u>Omzetbelasting</u> Schoolmodel	<p>Veel gemeenten hebben in het kader van btw-besparing schoolgebouwen laten bouwen, om deze vervolgens tegen een lager bedrag dan de stichtingskosten te leveren aan een school. De btw op de volledige stichtingskosten is daarbij in aftrek gebracht en over de lage vergoeding voor de levering is btw in rekening gebracht en afgedragen. De Hoge Raad heeft op 19 oktober 2018 in drie zaken bepaald dat de door de gemeente ontvangen prijs de werkelijke tegenwaarde moet zijn voor het geleverde schoolgebouw. De vergoeding die de gemeenten in die zaken in verband met de overdracht van het schoolgebouw hebben ontvangen, is afgeleid van de kosten van door de school gewenste bouwkundige voorzieningen die de gemeenten volgens de normering kosten huisvesting van de Wet op het voortgezet onderwijs (of Wet op het primair onderwijs) niet hoefden te bekostigen. In dat geval ontbreekt volgens de Hoge Raad een rechtstreeks verband tussen de overdracht en het betaalde bedrag, en is geen sprake van een economische activiteit. De aftrek van de btw op de stichtingskosten is dan niet mogelijk. Wij hebben vernomen dat er binnen Leusden geen BTW wordt berekend aan scholen waardoor Leusden reeds voldoet aan de gedane uitspraak en loopt dan ook geen risico.</p>
<u>Loonbelasting</u> Werkkostenregeling	<p>Onderzoeken door de Belastingdienst naar hoe een werkgever omspringt met de werkkostenregeling komen steeds vaker voor. Tevens constateren wij dat de Belastingdienst de werkkostenregeling strikt uitlegt en ook een strenger handhavingsbeleid hanteert. Constateerde de Belastingdienst in het verleden tijdens een controle bijvoorbeeld dat een werkgever ten onrechte een vergoeding of verstrekking niet had belast, dan bleef de 'schade' meestal beperkt tot die gevonden fout. De Belastingdienst hanteert tegenwoordig heel andere controlemethodieken. Kern van die controlemethode is de guldensteekproef, omgedoopt in het huidige (euro)tijdperk naar de geldeenhedensteekproef. De Belastingdienst kijkt niet meer naar geïndividualiseerde posten zoals declaraties, kostenvergoedingen, kerstgeschenken, etc. Bij een steekproef worden uit de administratie een aantal euro's getrokken. Vervolgens wordt bezien of de achterliggende boekingen / facturen juist zijn verwerkt. Omdat elke getrokken euro een groot aantal euro's vertegenwoordigt kan een enkele geconstateerde fout al een forse naheffing tot gevolg hebben. De omvang van de correctie is feitelijk direct gekoppeld aan de loonsom en het aantal geconstateerde fouten.</p> <p>Het is voor een werkgever aldus van belang dat vergoedingen, verstrekkingen en zaken die ter beschikking worden gesteld aan werknemers op een juiste wijze worden geadministreerd en aangewezen worden als eindheffingsbestanddeel onder de werkkostenregeling.</p>
<u>Loonbelasting</u> ZZP-ers	<p>In de recente Kamerbrief 'uitwerking maatregelen als zelfstandige' van 22 juni 2018 zijn de stappen opgenomen die de regering gaat zetten om per 1 januari 2020 nieuwe wet- en regelgeving te introduceren rondom het werken met ZZP-ers. De eerste contouren hiervan zijn al geschetst in het Regeerakkoord. De brief laat de acties zien in de praktijk waarmee gekomen wordt tot een nadrukkelijker handhaving van de wet DBA per 1 juli 2018. Daarbij speelt tevens dat de Belastingdienst vanaf 1 juli 2018 onder meer 100 geselecteerde opdrachtgevers gaat bezoeken die modelovereenkomsten hebben voorgelegd die al dan niet zijn goedgekeurd.</p> <p>Van belang blijft dat de bewijslast dat er géén sprake is van een zelfstandige opdrachtrelatie tussen ZZP-er en opdrachtgever uitdrukkelijk bij de Belastingdienst ligt. De Belastingdienst moet cumulatief kunnen aantonen dat:</p> <ul style="list-style-type: none">• Er sprake is van een (fictieve) dienstbetrekking.• Er sprake is van evidente schijnzelfstandigheid.• Er sprake is van een opzettelijke schijnzelfstandigheid. <p>Ons advies luidt om de werkrelatie met een ZZP-er in de praktijk kritisch te (blijven) beoordelen en de gemaakte afspraken op te nemen in de juiste modelovereenkomst.</p>

2.3 Aandachtspunten jaarrekening 2018

Afkoopsommen grafrechten opnemen als zogenaamde voorziening voor middelen ontvangen van derden (art. 44 lid 2)

Afkoopbedragen grafrechten (V&A 2015.40 en 2017.150)

Graag attenderen wij u op de wet- en regelgeving rondom de afkoopbedragen inzake grafrechten. De ontvangen (afkoop)bedragen voor het grafonderhoud worden als bijdragen van derden beschouwd voor een al dan niet kostendekkende jaarlijkse dienstverlening. De ontvangen afkoopbedragen worden opgenomen in een voorziening ex artikel 44 lid 2 BBV. De ontvangen afkoopsommen vormen een verplichting aan degene die de afkoopsom heeft betaald en zal door de gemeente aan het onderhoud van de betreffende graven moeten worden besteed. Derhalve is het vormen van een voorziening verplicht (BBV art. 44 lid 2). Het gaat hier om van derden verkregen middelen met een specifieke bestedingsplicht. Wij vragen u om voorafgaand aan het opstellen van de jaarrekening 2018 te inventariseren of deze situatie bij uw gemeente van toepassing is.

Notitie Materiële vaste activa en asset management

Mede naar aanleiding van de ontwikkelingen in de BBV (zie 2.1), hebben wij kennis genomen van de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen in de jaarrekening 2017 en zullen wij voor de jaarrekeningcontrole 2018 de gemeente vragen een analyse, op hoofdlijnen, op te stellen hoe het assetmanagement is geregeld ten aanzien van de hoofdcategorieën van de gemeentelijke bezittingen. Op basis van de jaarrekening 2017 betreft dit dan met name woonruimten, bedrijfsgebouwen, grond- weg- en waterbouwkundige werken, vervoermiddelen en machines/installaties.

Belangrijke vragen vanuit het perspectief van assetmanagement en de notitie MVA betreffen:

- Zijn alle wezenlijke activa / assets geregistreerd in een activaregister, ook die eventueel off balance staan, geen boekwaarde meer hebben, in het verleden niet geactiveerd zijn en/of weinig/geen boekwaarde meer hebben? In hoeverre zijn inventarisaties hiervan actueel?
- Bestaan er t.a.v. deze assets actuele beheersplannen? Zo ja, van welk jaar dateren die, hoe worden die geactualiseerd en met welke frequentie?
- Leiden de beheersplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting en wordt dit intern gemonitord?
- Hoe zijn deze inschattingen financieel verwerkt / gedekt?
- Zijn er adequate voorzieningen getroffen voor achterstallig onderhoud danwel zijn de onderhoudskosten adequaat afgedekt in meerjarenperspectief?
- Zitten hier mogelijk nog (significant) risico's en mogelijke tekorten in?

Wij adviseren / verzoeken de gemeente Leusden een goede analyse (position paper) te maken ter onderbouwing de materiële vaste activa in de jaarrekening, zowel t.a.v. een eventuele voorziening achterstallig onderhoud als t.b.v. de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Relevante vragen n.a.v. notitie MVA en asset management

Position Paper inzake analyse assets noodzakelijk

3. Bevindingen significante processen

3.1

Onze controle transparant

3.3

Detailbevindingen

3.2

Effectiviteit processen

3.1 Onze controle transparant

- Onderkende risico's:
- Management override
 - EU Aanbestedingen
 - Waardering grex
 - ICT

Wij beoordelen 9 processen

Inleiding

Zoals afgelopen jaar aangegeven, nemen de eisen die worden gesteld aan de accountantscontrole toe. Wij vinden het daarom van groot belang dat wij inzicht geven in de normen en verwachtingen ten aanzien van onze controle en de vertaling hiervan specifiek voor de gemeente Leusden. Alleen dan gaat de discussie niet alleen over de kwaliteit van de accountantscontrole, maar vooral ook over de wijze waarop de gemeente hiervan kan profiteren. In deze managementletter hebben wij daarom meer in detail uitgelegd op welke wijze wij de controle hebben ingericht en welke afwegingen wij daarbij maken. Wij doen dat door in deze paragraaf onze risico-inschatting, belangrijkste processen, controleaanpak en afwegingen te beschrijven.

Onze inschatting van de risico's en belangrijkste processen

In het kader van de controle van de jaarrekening 2018 en onze aanpak hebben wij een zogenaamde initiële risico-inschatting gemaakt. Wij zien de volgende potentiële kernrisico's in de controle van de jaarrekening van de gemeente Leusden :

- ✓ In onze controlestandaarden (NV COS) wordt expliciet het risico van management override (bewuste beïnvloeding door bestuur of management van de jaarcijfers) als belangrijk te onderkennen theoretisch risico benoemd. Als accountant moeten wij in onze werkzaamheden hier specifiek aandacht aan besteden. Wij zijn van mening dat binnen de gemeente de mogelijkheden, om buiten de getroffen interne beheersmaatregelen invloed uit te oefenen op de in de jaarrekening gepresenteerde uitkomsten, uitermate beperkt zijn. Om het resterende risico te beperken, beoordelen wij schattingsprocessen en bijzondere journaalposten in detail.
- ✓ Het niet naleven van de Europese aanbestedingsregels.
- ✓ Onjuiste waardering bouwgronden in exploitatie (materiele post met verschillende schattingselementen).
- ✓ De gevolgen van ongeautoriseerde handelingen in de IT systemen.

In onze aanpak is de insteek, daar waar mogelijk, te steunen op de interne beheersing in de significante processen van de gemeente Leusden. Dit noemen wij een zogenaamde systeemgerichte aanpak, waarbij wij kunnen steunen op toereikende maatregelen in uw processen en systemen. Daarbij maken wij, indien mogelijk, gebruik van uw eigen verbijzonderde interne controle (VIC). In het kader van onze controle hebben wij de volgende processen beoordeeld:

1. Het planning & control proces
2. Het inkoopproces (incl. aanbestedingen)
3. Het personeelsproces
4. Het sociaal domein
5. Het subsidieproces
6. Het omgevingsvergunningen
7. Het proces grondexploitatie
8. Het proces omtrent verbonden partijen
9. Het proces omtrent IT/automatisering

Natuurlijk zijn er meerdere processen te onderkennen, ook met een financiële gevolgen. Voorbeelden zijn het proces t.a.v. het beheer van de algemene uitkering, het treasury-proces en diverse kleinere (schattings-) processen. Op basis van onze ervaring, de kwaliteit en omvang van deze processen en om efficiency redenen hebben wij deze echter niet procesmatig / systeemgericht getoetst, maar zullen wij (achteraf) gegevensgerichte werkzaamheden uitvoeren. Bij de voorbereiding van de jaarrekening controle maken wij, evenals voorgaande jaren, afspraken over de resterende werkzaamheden, aanpak en de hiervoor benodigde informatie.

3.1 Onze controle transparant

Per proces toetsen:

- AO/IB
- IT maatregelen
- VIC

Uitwerking controlestrategie per proces

Voor elk proces beoordelen wij de volgende onderdelen:

- AO/IB : Is sprake van een actueel en toereikend procesbeschrijving met voldoende beheersmaatregelen?
- IT maatregelen : Zijn in en rondom het systeem voldoende waarborgen getroffen ten aanzien van de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking.
- VIC : Heeft de VIC de interne beheersmaatregelen getoetst en kunnen wij daar gebruik van maken.

Indien al deze vragen positief kunnen worden beantwoord, is de organisatie optimaal in control en kunnen ook wij gebruik maken van uw eigen interne beheersing. De vaak tijdrovende en gedetailleerde gegevensgerichte werkzaamheden (die ook nog eens achteraf plaatsvinden), kunnen dan beperkt blijven tot een minimum.

Om transparant te communiceren over onze verwachtingen en beoordeling van de processen hebben wij in de bijlage A per proces op één A4 onze controlestrategie weergegeven. In 4 blokken geven wij (niet limitatief) het volgende weer:

1. Welke uitgangspunten en verwachtingen hebben wij ten aanzien van een proces?
2. Wat zijn de belangrijkste interne beheersmaatregelen in het proces en zijn deze wel/ niet toereikend?
3. Wat betekent dit voor ons beeld van dit proces en onze aanpak; ofwel kunnen wij, in combinatie met onze bevindingen t.a.v. de IT, steunen op dit proces (systeemgerichte controle) of is dat op onderdelen niet mogelijk (gegevensgerichte controle aanpak)?
4. Welke gegevensgerichte controles zijn dan nog aanvullend noodzakelijk?

Met deze aspecten willen wij op transparante wijze communiceren over onze uitgangspunten, aanpak en afwegingen per proces. Vervolgens kunnen wij op basis hiervan ook in goed overleg bepalen welke aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden nog nodig zijn en daar concrete afspraken over maken.

Het is van belang te beseffen dat wij niet alle uitgangspunten, voorwaarden, beheersmaatregelen en afwegingen op één A4 kwijt kunnen. Deze sheets moeten dus niet als limitatief worden gezien, maar hebben tot doel onze controlestrategie en onze aanpak (vanuit het digitaal dossier) beter te communiceren met onze klanten.

Vanzelfsprekend geven wij, evenals in voorgaande jaren, vanuit onze natuurlijke adviesrol aanbevelingen op welke wijze verbeteringen in de interne beheersing mogelijk zijn. Dit ligt per proces vast in de detailbevindingen.

Daarbij is van belang dat de gemeente zelf de keuze maakt welke mix van interne beheersingsmaatregelen (en dus ook risico's) u acceptabel en optimaal vindt. Onze controle-aanpak en advisering zullen wij daarop afstemmen. In het vervolg geven wij ons totaalbeeld van de significante processen en het overzicht van de detailbevindingen.

3.2 Effectiviteit processen

- Interne beheersorganisatie (AO/IB) in opzet voldoende tot goed, niet rekening houdend met de uitkomsten van de VIC en IT
- Werking niet altijd toetsbaar of op onderdelen nog ontoereikend
- ITGC's in ontwikkeling maar nog niet sluitend
- VIC werkzaamheden kennen richting de toekomst een goede ontwikkeling middels de samenwerking in BLNP verband echter kunnen wij nog niet volledig steunen op de VIC.

Wij kunnen v.w.b. onze aanpak nog niet altijd steunen op de interne beheersing; onze aanpak is daarmee hoofdzakelijk gegevensgericht

Samenvatting effectiviteit van de processen

In onderstaand overzicht geven wij weer in hoeverre de processen voldoen aan de genoemde normen: (zie ook hoofdstuk 4 t.a.v. IT)

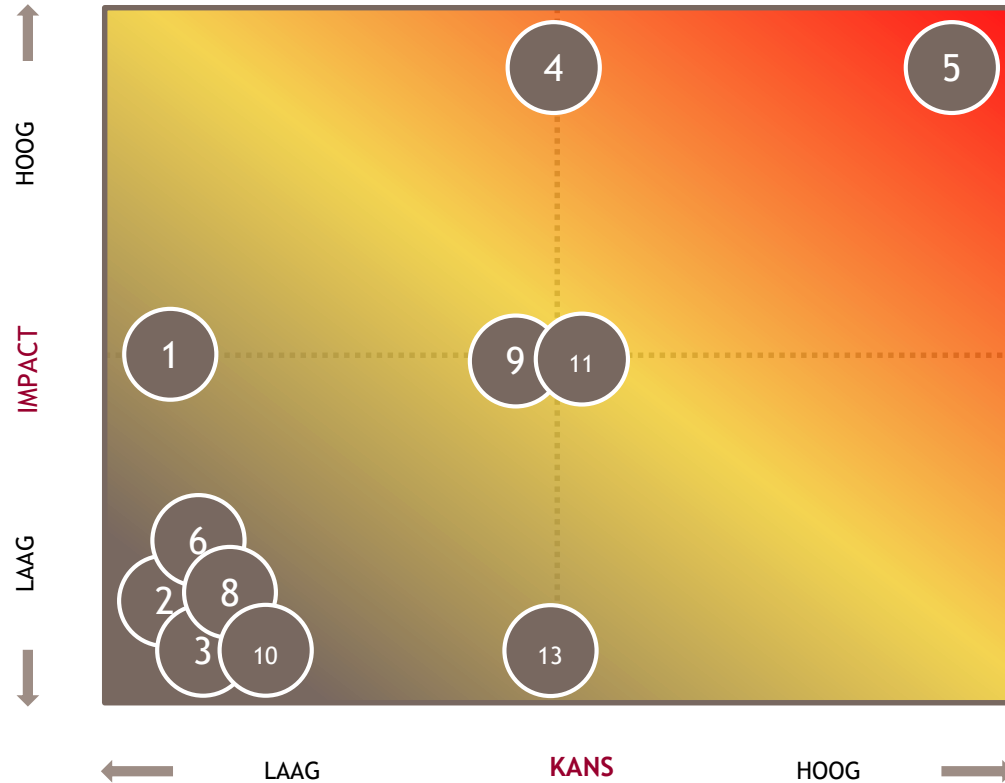
	Opzet & bestaan AO/IB	Werking AO/IB	ITGC's	VIC	Conclusie t.a.v. de controle-aanpak
Planning & Control	○	○	○	n.v.t.	Er is sprake van een adequaat functionerende P&C cyclus. Echter zijn de interne beheershandelingen ten aanzien van deze cyclus niet zichtbaar en een goede beheersing omtrent memoriaalboekingen ontbreekt.
Inkoopproces / Aanbestedingen	○	○	○	n.v.t.	Middels de gehanteerde checklist die bij bestelling ingevuld dient te worden bestaat er een preventieve beheersmaatregel. Echter is geconstateerd dat niet voor iedere bestelling ook een bestelformulier wordt aangemaakt/aangeleverd bij financiën.
Betalingen	✓	✓	✓	n.v.t.	Geen opmerkingen ten aanzien van de inrichting van het betalingsverkeer in de BNG en Rabobank applicaties.
Personeelsproces	✓	○	○	n.v.t.	Er is geconstateerd dat de beheersmaatregel op de mutatielijsten niet tijdig plaatsvindt.
Sociaal Domein	○	○	n.v.t.	n.v.t.	Gezien de wijze waarop gemeente Leusden het sociaal domein heeft ingericht is er voor gekozen om deze post gegevensgericht te controleren.
Uitgaande subsidies proces	○	○	n.v.t.	n.v.t.	Geen specifiek zaakstelsel. Tevens hebben wij in onze controle aanpak gekozen voor een gegevensgerichte aanpak.
Omg.vergunningen	○	Niet getoetst	n.v.t.	n.v.t.	Geen werking getoetst, door BDO gekozen voor een gegevensgerichte aanpak.
Grondexploitatie	○	Niet getoetst	n.v.t.	n.v.t.	Het risico van de grondexploitaties betreft met name de waardering van de voorraadpositie. Deze worden jaarlijks geactualiseerd. Derhalve zullen wij deze post gegevensgericht controleren.
Verbonden partijen	○	Niet getoetst	n.v.t.	n.v.t.	Risicomanagement samenwerkingsrelaties / verbonden partijen niet structureel ingericht. De nota verbonden partijen verdient actualisatie. Buiten de nota verbonden partijen werkt Leusden al wel met raadsrapporteurs die de risico's van de verbonden partijen monitoren
IT/automatisering	○	○	○	n.v.t.	T.a.v. ICT zijn door ons net zoals voorgaande boekjaren belangrijke aandachtspunten gesignaleerd (zie H4)

Op basis van onze uitgevoerde werkzaamheden komen wij op dit moment tot de conclusie dat de beheersorganisatie van de gemeente (voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening) in opzet voldoende tot goed scoort, niet rekening houdend met de uitkomsten van de werkzaamheden van de VIC. Omdat de AO/IB niet altijd goed is opgezet of goed werkt, kunnen wij voor wat betreft de insteek van onze controle nog niet altijd op de processen steunen. Aangezien het ambitieniveau van de gemeente Leusden momenteel niet ligt op het volledig voldoen aan de vereisten van COS 610 is er in overleg voor gekozen om dit op n.v.t. te zetten. Er zullen in onze aanpak daarom aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden noodzakelijk zijn. Zie voor de details van onze bevindingen en aanbevelingen de respectievelijke factsheets in bijlage A.

✓=Voldoet ○=In ontwikkeling ✗=Voldoet niet

3.3 Detailbevindingen

De hiernaast genoemde detailbevindingen zijn verder uitgewerkt in de bijlagen

Korte omschrijving detailbevindingen	
1	Actualiseren nota's
2	Beheersing memoriaalboekingen
3	Procesbeschrijvingen
4	Prestatielevering
5	Naleving aanbestedingsregels
6	Ontbreken van verplichtingenadministratie
7	Facturen zonder routing - Vervallen
8	Betaalomgeving
9	Controle mutaties salarissen
10	Inrichting salarisadministratie
11	Toetsing subsidieaanvraag
12	Periodieke aansluiting subadministratie - Vervallen
13	Periodieke aansluiting vergunningenadministratie

4. Informatiebeveiliging

4.1

Inleiding IT beheersing

4.2

Bevindingen IT Beheersing

4.1 Inleiding IT beheersing

Wij beoordelen betrouwbaarheid en continuïteit IT voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening

Beoordeelde systemen zijn: Key2Financiën RAET

Detailbevindingen IT weergegeven in bijlage B

IT werkzaamheden en onze controlerende rol

Ingevolge artikel 2:393, lid 4 BW, dient de accountant in zijn verslag aandacht te besteden aan de bevindingen die naar voren zijn gekomen uit de beoordeling van de automatiseringsomgeving wat betreft de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Wij benadrukken dat onze jaarrekeningcontrole gericht is op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en zich niet primair richt op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. De IT audit werkzaamheden zijn geïntegreerd in de controleaanpak van de jaarrekening.

Het inzicht in de betrouwbare werking van ICT systemen en applicaties en het gebruik daarvan door de organisatie, vormen een onderdeel van de kwaliteit van de interne beheersing en de administratieve organisatie. Algemene IT beheersmaatregelen rond uw kritieke systemen leveren daarnaast een belangrijke bijdrage aan het mitigeren van de risico's op onbeheerste wijzigingen, ongeautoriseerde handelingen en het optreden van verstoringen met impact op de gegevensverwerking.

De bevindingen zoals gerapporteerd in deze management letter zijn gericht geweest op het beoordelen van de opzet en het vaststellen van het bestaan van algemene IT beheersmaatregelen. Wij hebben in samenwerking met onze IT-Auditors een aantal van deze maatregelen beoordeeld voor Key2Financiën en RAET. Dit om de impact van de risico's van onbeheerste wijzigingen, ongeautoriseerde handelingen en verstoringen te kunnen vaststellen voor die systemen die gekoppeld zijn aan de voor ons relevante processen en posten (zie hiervoor hoofdstuk 3).

Gemeente Leusden werkt in een samenwerkingsverband (gasthouderschap) met gemeente Putten, Nijkerk en Bunschoten. Het beheer van de applicatie Key2Financiën wordt uitgevoerd door gemeente Leusden, het beheer van de RAET-applicatie wordt uitgevoerd door gemeente Nijkerk.

In dit hoofdstuk geven wij een samenvatting van onze bevindingen voor de genoemde applicaties. De detailbevindingen rondom deze systemen zijn opgenomen in bijlage B.

Op het moment dat de intern getroffen algemene IT beheersmaatregelen rondom de applicaties in scope niet (bewijsbaar) voldoende aanwezig zijn, zijn in het kader van de controle van de jaarrekening 2018 aanvullende (gegevensgerichte) werkzaamheden noodzakelijk om aan te tonen dat er zich geen risico's of fouten hebben voorgedaan.

4.2 Bevindingen IT beheersing

Overzicht resultaten applicaties

Onderwerp	Inschatting toereikendheid beheersingsmaatregel	
	Ontoereikend	Toereikend
1. Procedure autorisatiebeheer & periodieke review autorisaties Key2Financien RAET		
2. Identificatie van gebruikers voor toegang tot systemen en data Key2Financien RAET		
3. Wachtwoordbeleid Key2Financien RAET		
4. Administrators en superusers Key2Financien RAET		
5. Wijzigingenbeheer (procedure en gescheiden omgevingen)		
6. Continuïteitsmaatregelen (back-ups en restoretest) 1		

▲ IT Audit 2017

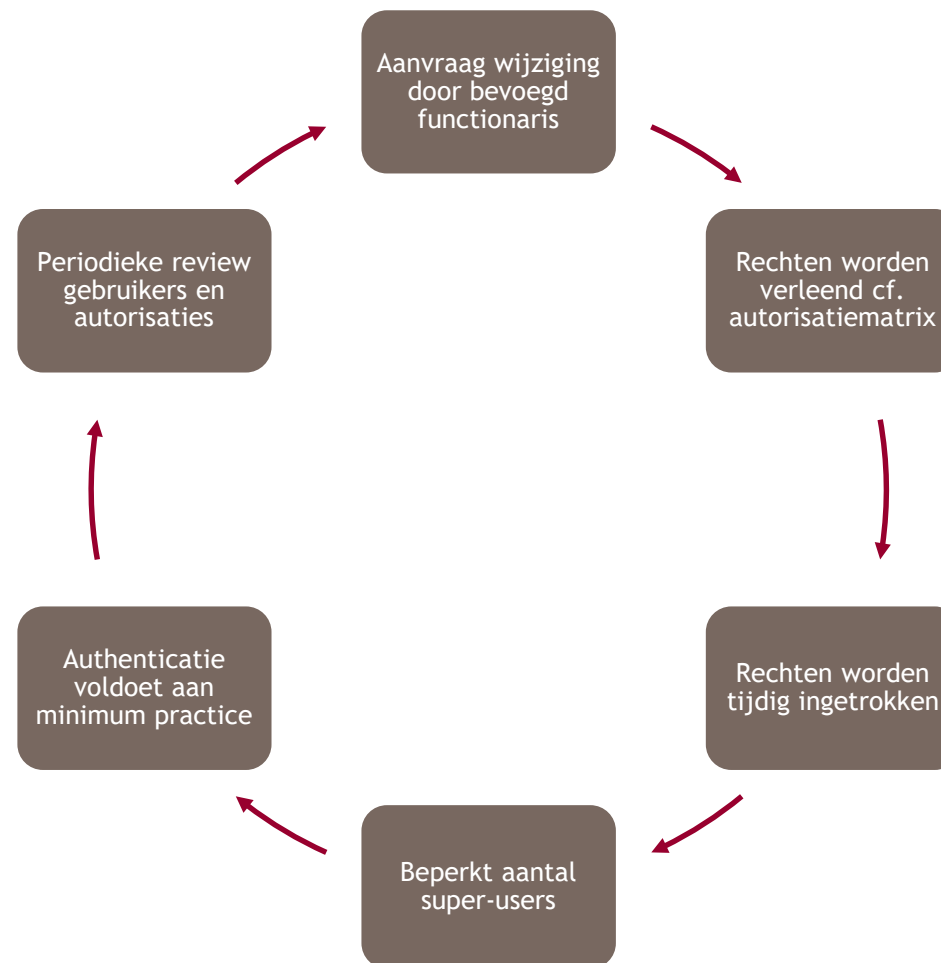
△ IT Audit 2018

1 = Raet continuïteit en wijzigingsbeheer is niet beoordeeld, gezien de maatregelen onderdeel zijn van de ISAE-verklaring. Deze was ten tijde van de IT-audit nog niet beschikbaar.

Overzicht proces Logische Toegangsbeveiliging

Het proces van logische toegangsbeveiliging

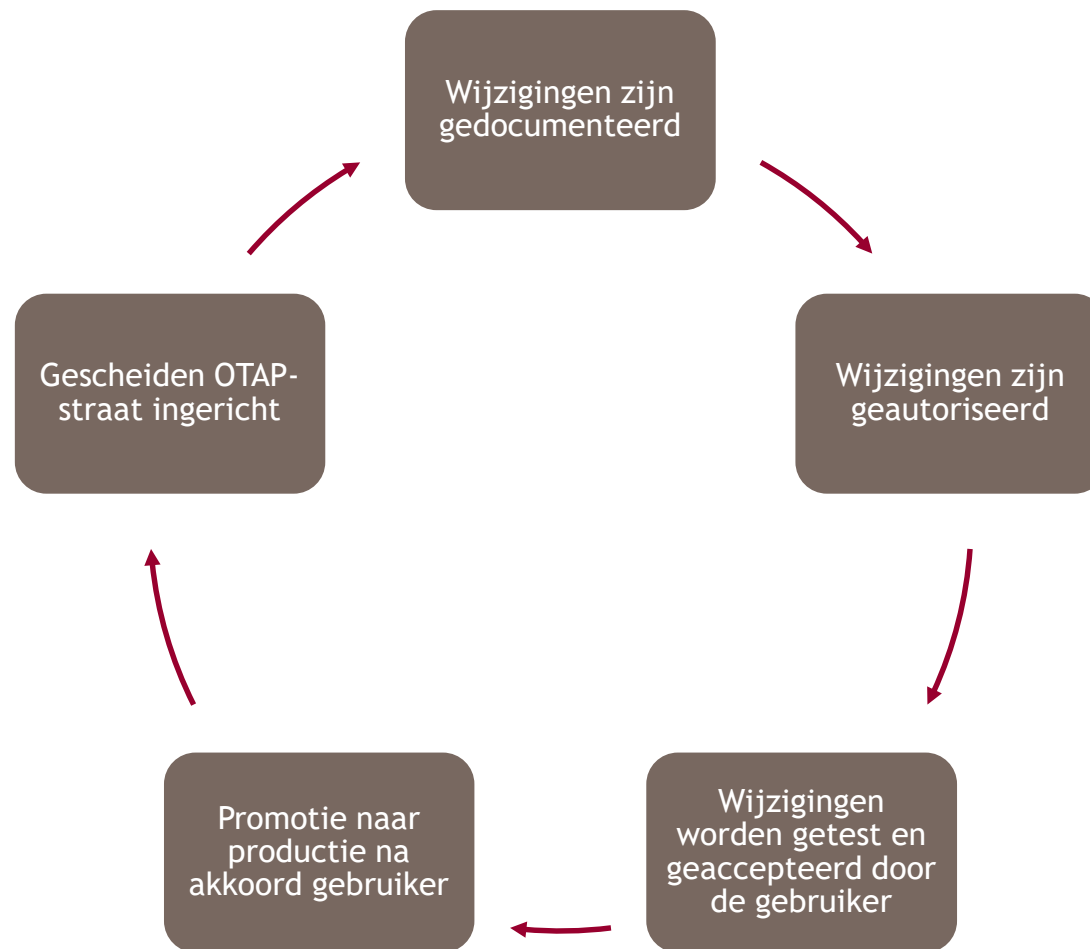
	K2F
Aanvraag wijziging door bevoegd functionaris	●
Rechten worden verleend cf. autorisatiematrix	●
Rechten worden tijdig ingetrokken	●
Beperkt aantal super-users	●
Authenticatie voldoet aan minimum <u>practice</u>	●
Periodieke review gebruikers en autorisaties	●

Overzicht proces Wijzigingsbeheer

Het proces van wijzigingsbeheer

	K2F
Wijzigingen zijn gedocumenteerd	●
Wijzigingen zijn geautoriseerd	●
Wijzigingen worden getest en geaccepteerd door de gebruiker	●
Promotie naar productie na akkoord gebruiker	●
Gescheiden OTAP-straat ingericht	●

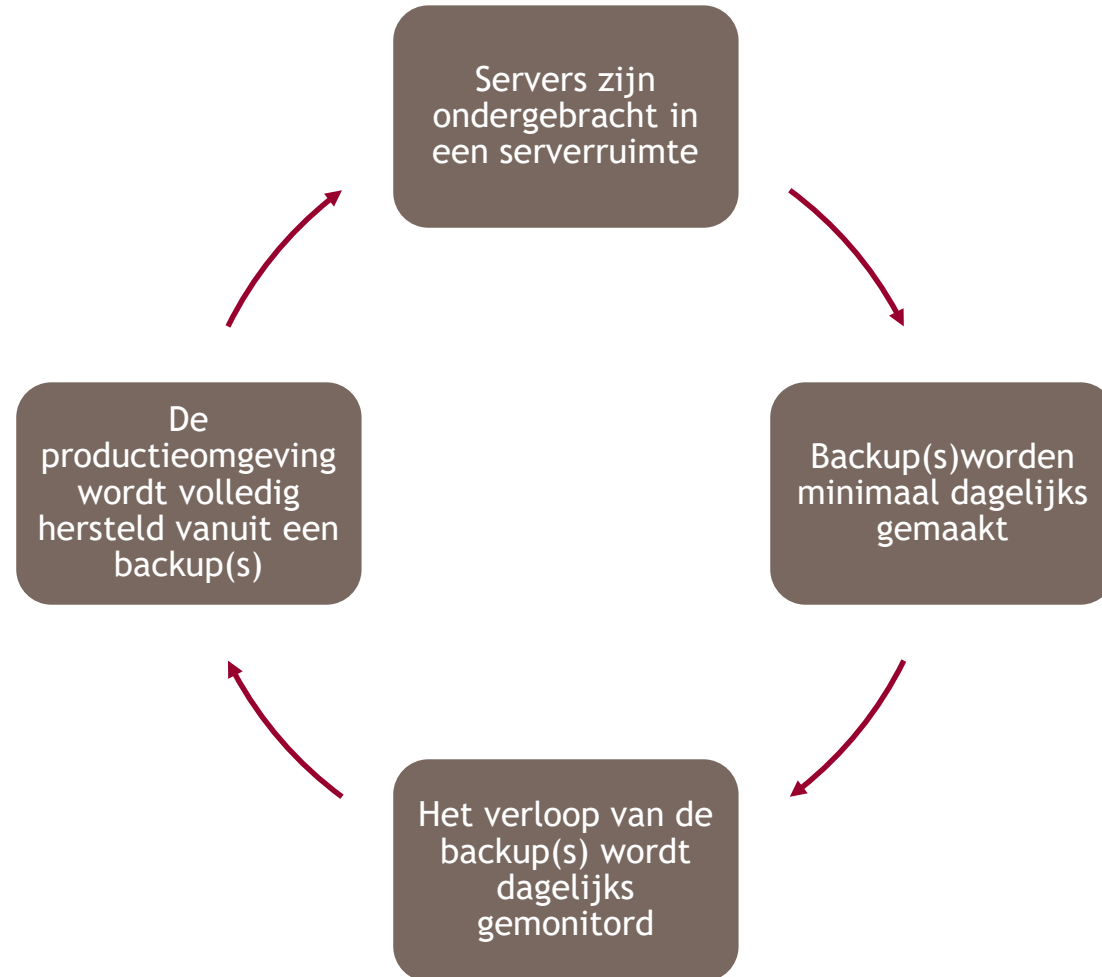

Overzicht proces IT-continuïteit

Het proces van continuïteit beheer

K2F

Servers zijn ondergebracht in een serverruimte	●
Back-up(s) worden minimaal dagelijks gemaakt	●
Het verloop van de back-up wordt dagelijks gemonitord	●
De productieomgeving wordt volledig hersteld vanuit een back-up	●

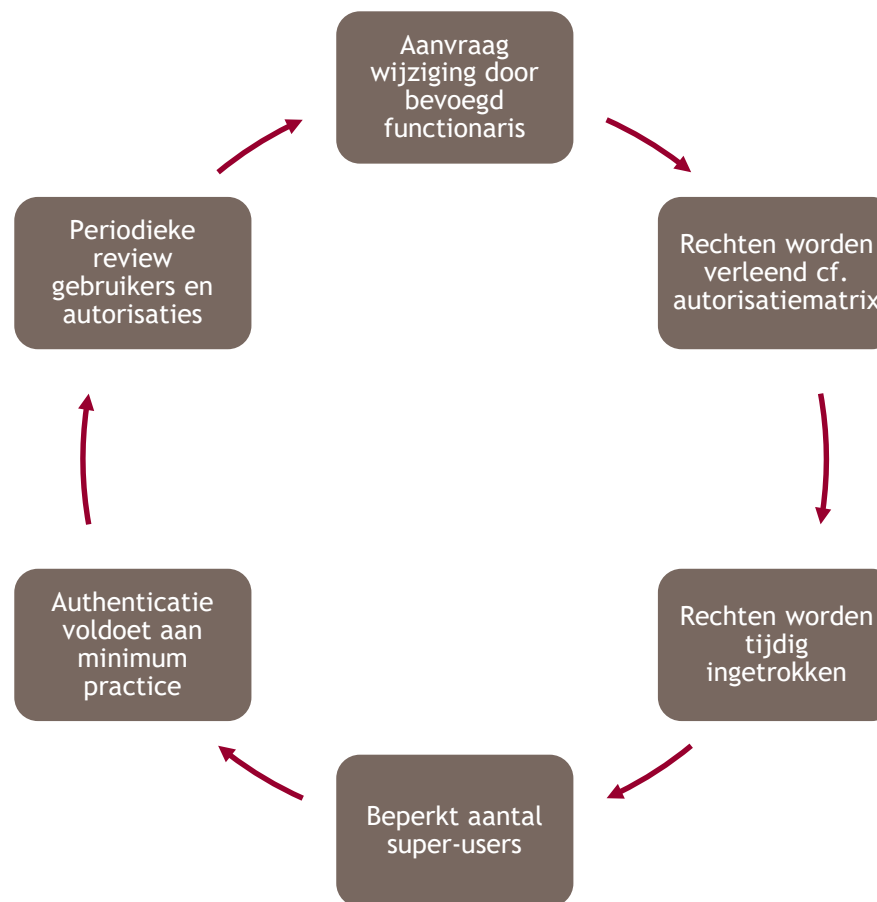

DETAILBEVINDINGEN IT SYSTEMEN (Raet)

Overzicht resultaten Logische Toegangsbeveiliging

Het proces van logische toegangsbeveiliging

	Beaufort	Gemal	YouForce
Aanvraag wijziging door bevoegd functionaris	●	●	●
Rechten worden verleend cf. autorisatiematrix	●	●	●
Rechten worden tijdig ingetrokken	●	●	●
Beperkt aantal super-users	●	●	●
Authenticatie voldoet aan minimum <u>practice</u>	●	●	●
Periodieke review gebruikers en autorisaties	●	●	●

5. Verbijzonderde interne controle

Verbijzonderde interne controle

5.1 Verbijzonderde Interne Controle

Met ingang van verslagjaar 2021 moet het college een (onderbouwde) mededeling doen omtrent rechtmatig handelen

Mededeling door college vraagt om aanscherpingen in de interne beheersing t.a.v. rechtmatigheid

Vernieuwing accountantscontrole - rechtmatigheidsverklaring college

In het VNG-rapport 'Vernieuwing accountantscontrole gemeenten' (juli 2015) is benadrukt dat het college primair verantwoordelijk is voor de naleving van wet- en regelgeving en dat de Gemeenteraad verantwoordelijk is voor het toezicht hierop. In de huidige situatie, waarin de accountant een rechtmatigheidsverklaring verstrekt, lijkt de verantwoordelijkheid bij de accountant te liggen of lijkt het er op dat het college zich moet verantwoorden aan de accountant. Om daar verandering in aan te brengen heeft commissie Depla de aanbeveling gedaan dat het college een rechtmatigheidsverklaring opneemt in de jaarrekening. In de meicirculaire 2018 van het gemeentefonds (paragraaf 4.5) is aangegeven dat dit naar verwachting met ingang van verslagjaar 2021 zal worden ingevoerd.

Belangrijk argument om de bedoelde vernieuwing door te voeren is het democratisch proces. Het college is immers uiteindelijk verantwoordelijk voor de naleving van de wet- en regelgeving en dan is het zinvol de discussie over de rechtmatigheid hiervan te laten plaatsvinden tussen college enerzijds en Gemeenteraad anderzijds. Het ministerie wil dit najaar starten met een pilot. Mede afhankelijk van de resultaten van de pilot wordt besloten of en op welke wijze de rechtmatigheidsverantwoording zal worden ingevoerd. Het ministerie van Binnenlandse Zaken zal de commissie BBV, de VNG, het IPO en de NBA betrekken in de nadere uitwerking van deze verplichting.

Om deze verplichting te kunnen invoeren moeten de Gemeentewet, het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO), de Kadernota rechtmatigheid, etc. nog worden aangepast. Uitgaande van de invoeringsdatum 2021, betekent dit dat er nog ruim 2 jaren zijn om dit voor te bereiden. Dat betekent ook dat voor wat betreft de accountantscontrole de rechtmatigheidscontrole nog tenminste voor de boekjaren 2018 t/m 2020 in scope zal zijn.

De wijziging in de verantwoordelijkheden ten aanzien van rechtmatigheid betekent niet dat er minder rechtmatigheidscontroles moeten worden uitgevoerd, maar dat het college deze zelfstandig / intern moet inrichten, uitvoeren, controleren en rapporteren. In feite wordt de verklaring van het college daarmee een zogenaamde In Control Statement (ICS) ten aanzien van rechtmatigheid. Als accountant zullen wij die werkzaamheden vervolgens toetsen, teneinde te kunnen controleren en verklaren dat de rechtmatigheidsverklaring van het college een getrouw beeld geeft.

Wij denken graag met u mee over de opzet van een projectplan gericht op de invoering van deze In Control Statement / rechtmatigheidsverklaring, mede in relatie tot de Verbijzonderde Interne Controle (VIC) bij de gemeente Leusden (zie ook hierna).

5.1 Verbijzonderde Interne Controle

Three Lines of Defense model als referentie kader

Three Lines of Defense- model

In de theorie van governance, bedrijfsvoering en risicomanagement wordt vaak het zogenaamde Three Lines of Defense- model (3LOD) als referentie- en inrichtingsmodel gehanteerd. Dit referentiemodel is meer dan alleen een organisatiestructuur en het benoemen van rollen. Het is in een (internationaal gangbare) manier van (samen)werken en denken die kan bijdragen aan het versterken van de interne beheersing en het managen van risico's, inclusief het verlagen van de 'cost of control'. De zgn. lijnen kunnen als volgt worden omschreven:

Eerste en tweede lijn:

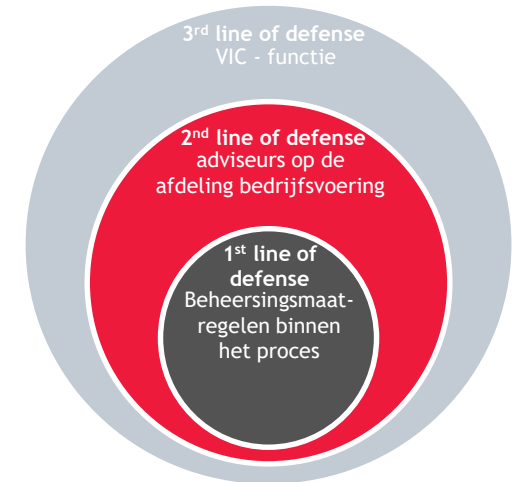
Uitgangspunt van het 3LOD model is dat het lijnmanagement verantwoordelijk is voor haar eigen (operationele) processen. In het geval van de gemeente de teams belast met de uitvoering van de gemeentelijke primaire taken. Daarnaast moet er wel een functie zijn die de 1e lijn ondersteunt, adviseert, coördineert en bewaakt of het management zijn verantwoordelijkheden ook daadwerkelijk neemt. Dit is de tweede lijn; in het geval van de gemeente Leusden valt deze rol bij de afdeling Financiën.

Concern Control, VIC en externe audit als derde lijn:

Ten slotte kan het wenselijk zijn dat er binnen de organisatie een functie bestaat die controleert of de 1^e lijn haar taken goed uitvoert en beoordeelt of het samenspel tussen de eerste en tweede lijn soepel functioneert. De derde lijn zou daarover objectief en onafhankelijk een oordeel moeten vellen en adviezen tot verbetering geven. Eventueel kan ook de externe accountant als derde lijn worden gezien, maar die staat meer op afstand en controleert primair de jaarrekening.

Ons beeld

Ons beeld is dat er binnen gemeente Leusden de keuze is gemaakt om de verantwoordelijkheden zo laag mogelijk in de organisatie te leggen waardoor een aantal van de controles van de eerste en tweede lijn niet zichtbaar c.q. reproduceerbaar zijn voor onze controle. De VIC werkzaamheden zoals uitgevoerd door de adviseur bedrijfsvoering en control zijn voor ons wel voldoende om hiervan gebruik te maken gedurende onze controle. De nadere uitwerking van de VIC functie in het BLNP samenwerkingsverband krijgt tevens steeds meer vorm. Wij zien dit als een positieve ontwikkeling waarbij de onafhankelijke positie bij het uitvoeren van de controle werkzaamheden wordt verhoogd.

Wij zien ontwikkelingen in het samenwerkingsverband binnen BLNP en constateren een versterkte positie ten aanzien van de VIC.

5.1 Verbijzonderde Interne Controle

3 varianten van VIC:

- Voldoen aan COS610
- Gegevensgericht
- Geen VIC

VIC en Three Lines of Defense

Diverse voor- en nadelen voor inrichting VIC

Data-analyse en process mining steeds vaker toegepast

Verbijzonderde Interne Controle

De afgelopen jaren is veel discussie geweest over de eisen die gesteld moeten worden aan de onafhankelijkheid, positie en kwaliteit van de Verbijzonderde Interne Controle (VIC) en de wijze waarop organisaties en accountants hierin kunnen samenwerken. Wij onderscheiden hierbij een aantal varianten / situaties voor een organisatie:

1. De VIC voldoet aan de eisen van COS 610
2. De VIC werkt samen met de accountant in de uitvoering van gegevensgerichte controles (handmatig of op termijn via data-analyse / process mining)
3. De organisatie kiest er voor om geen VIC uit te voeren of besteed dit uit (accountant, derde partij)

De inhoudelijke invulling van de VIC (3^e Line Of Defense) hangt sterk samen met de vraag of de 1^e en 2^e Lines Of Defense toereikend functioneren. Aan bovengenoemde varianten zijn diverse voor- en nadelen verbonden, die wij hier kort zullen toelichten. Daarbij is het van belang dat de gemeente Leusden een bewuste keuze maakt, rekening houdend met de ambities, specifieke situatie / fase waarin de organisatie zich bevindt, beschikbare capaciteit, kosten versus baten, etc.

AD 1) VIC voldoet aan COS 610

De COS 610 zijn controlestandaarden van accountants waarin de eisen / voorwaarden zijn uitgewerkt, waaraan de VIC moet voldoen teneinde hier als accountant gebruik van te kunnen maken. Hoewel dit controlestandaarden van accountants zijn, kunnen deze ook goed als norm voor de gemeente Leusden worden toegepast. De voorwaarden gaan onder meer over de onafhankelijkheid en positie in de organisatie, de kwaliteit van medewerkers, de kwaliteitsprocedures van de VIC, de communicatie en rapportages en de uitvoering van de werkzaamheden. Als een organisatie in staat is aan deze eisen te voldoen, betekent dat (zeer waarschijnlijk) ook dat de VIC zodanig is ingericht, dat deze gedurende het jaar grip houdt op het functioneren van de interne beheersing in de 1^e en 2^e lijn. Als accountant kunnen wij dan beperktere reviews doen op de werkzaamheden van de VIC.

Ad 2) VIC werkt samen met accountant en voert gegevensgerichte controles uit

Indien een organisatie niet kan voldoen aan COS610, kan nog steeds wel op een efficiënte wijze worden samengewerkt met de accountant. De VIC toetst dan, op basis van selecties en werkprogramma's van de accountant, achteraf de belangrijke beheersmaatregelen. In deze situatie moet de accountant alle werkzaamheden zelfstandig beoordelen en 'reperformen'. Steeds vaker zien wij dat deze controle plaatsvinden op basis van data uit geautomatiseerde systemen en applicaties; de zogenaamde data-analyse en/of process mining.

Ad 3) De VIC wordt uitbesteed aan een externe accountant of derde partij

Steeds vaker zien wij dat (kleinere) organisaties de VIC uitbesteden omdat ze de kennis of capaciteit niet hebben, de continuïteit en kwaliteit van de VIC moeilijk kunnen borgen en het ook niet als kernactiviteit zien. Daarmee verdwijnt de 3^e Line of Defense en nemen beheersmatige risico's toe, maar worden directe personeelskosten bespaard. In geval van een ontwikkeling naar een verantwoording omtrent de rechtmatigheid door het college is dit vanzelfsprekend geen optie meer. In dat geval worden bij deze optie de kosten van externen derhalve hoger.

5.1 Verbijzonderde Interne Controle

Eisen COS 610
momenteel niet
realistisch

Verbijzonderde Interne Controle

Samen met de gemeente Leusden concluderen wij dat het op dit moment niet realistisch is om te voldoen aan de eisen van de COS 610 c.q. dit op korte termijn ook niet het streven is. Wel zien we dat de ontwikkeling in de samenwerking de goede kant op gaat. Echter verdient het aanbeveling om met de samenwerkingspartners afspraken te maken omtrent het ambitieniveau. Middels het samenwerkingsverband bestaat de mogelijkheid dat aan alle gestelde eisen conform de COS 610 wordt voldaan, echter is het de vraag of het voldoen aan de gestelde eisen het uiteindelijke doel is van het samenwerkingsverband.

Kijkend naar de huidige situatie zijn de volgende punten nog van toepassing:

- De adviseur bedrijfsvoering en control is gepositioneerd onder team BIS en hiermee niet optimaal onafhankelijk gepositioneerd. De adviseur bedrijfsvoering en control voert zijn controlewerkzaamheden uit volgens het intern controleplan. Gedurende onze interim controle hebben wij nog geen gebruik gemaakt van deze werkzaamheden. Wij zullen hier bij de eindejaarscontrole naar kijken.
- De onderlinge review structuur binnen de BLNP op de VIC werkzaamheden is momenteel al in gang gezet, echter is dit nog niet geformaliseerd. Het is aan te raden dit vast te leggen en door de colleges vast te laten stellen.

Aan de hand van de te nemen beslissingen ten aanzien van de VIC functie treden wij graag met u in overleg hoe de beslissingen invloed hebben op onze controle en op welke wijze wij u bij kunnen staan bij het implementeren van deze keuze.

Ambitieniveau

Zoals aangegeven is het belangrijk om het ambitieniveau te bepalen al dan niet in gezamenlijkheid met de samenwerkingspartners binnen het BLNP-verband. Momenteel is gemeente Leusden goed in staat om middels het niveau zoals genoemd onder ad 2, VIC werkt samen met accountant en voert gegevensgerichte controles uit, te opereren. Voor een organisatie in de omvang van de gemeente Leusden is dit een passende vorm. Een VIC afdeling die geheel zal voldoen aan COS 610 is kostbaar en weegt wellicht niet op tegen de voordelen die gemeente Leusden zal genieten. Hiermee is het dan ook belangrijk om als raad en college het ambitieniveau, al dan niet binnen het samenwerkingsverband, vast te stellen.

Bijlage A: Detailbevindingen processen

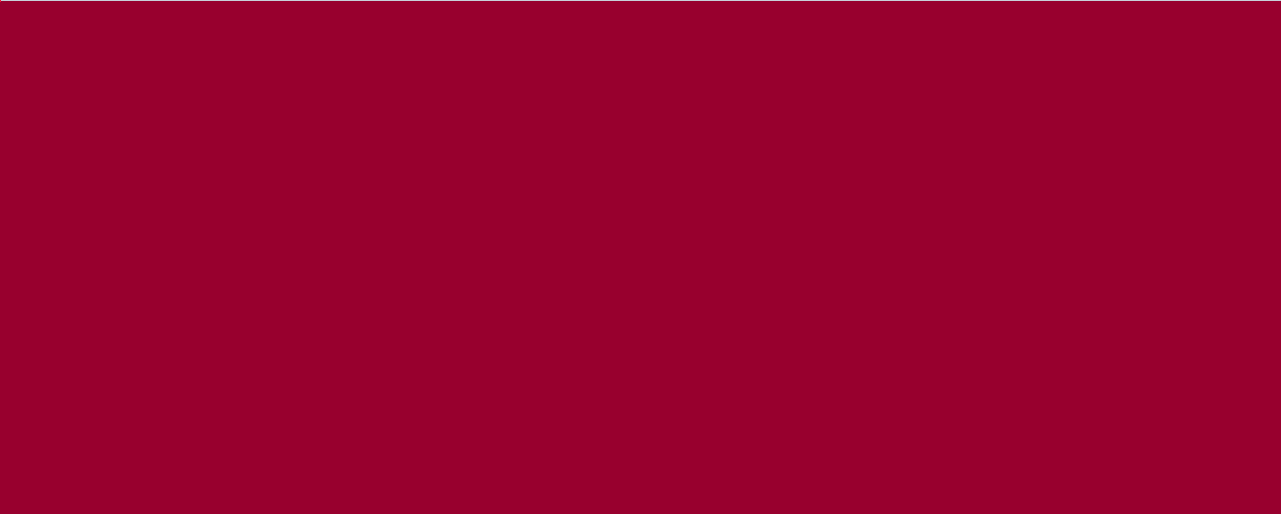
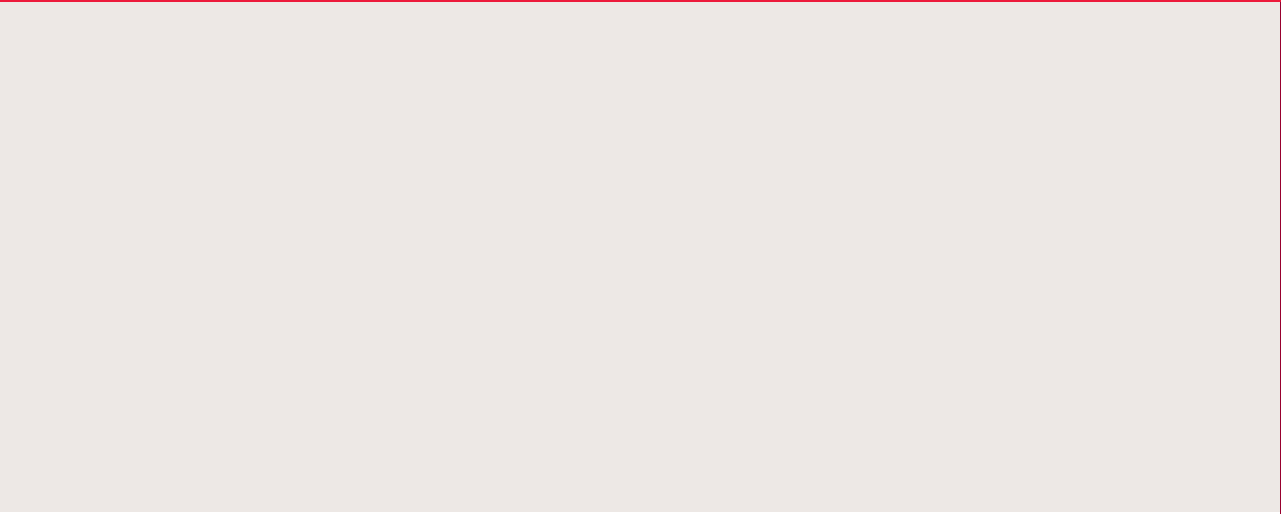
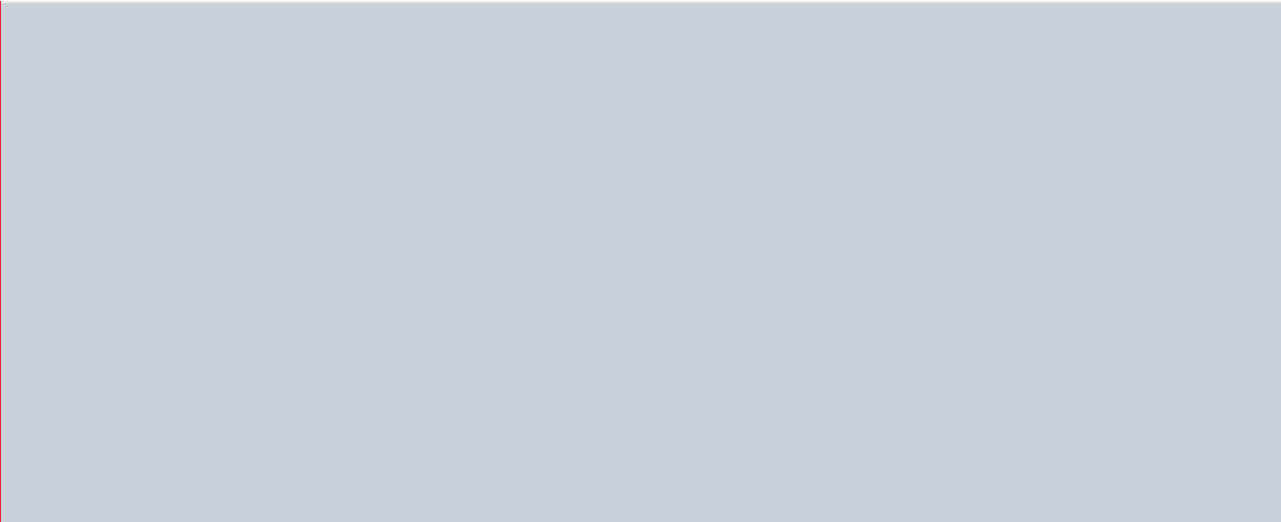
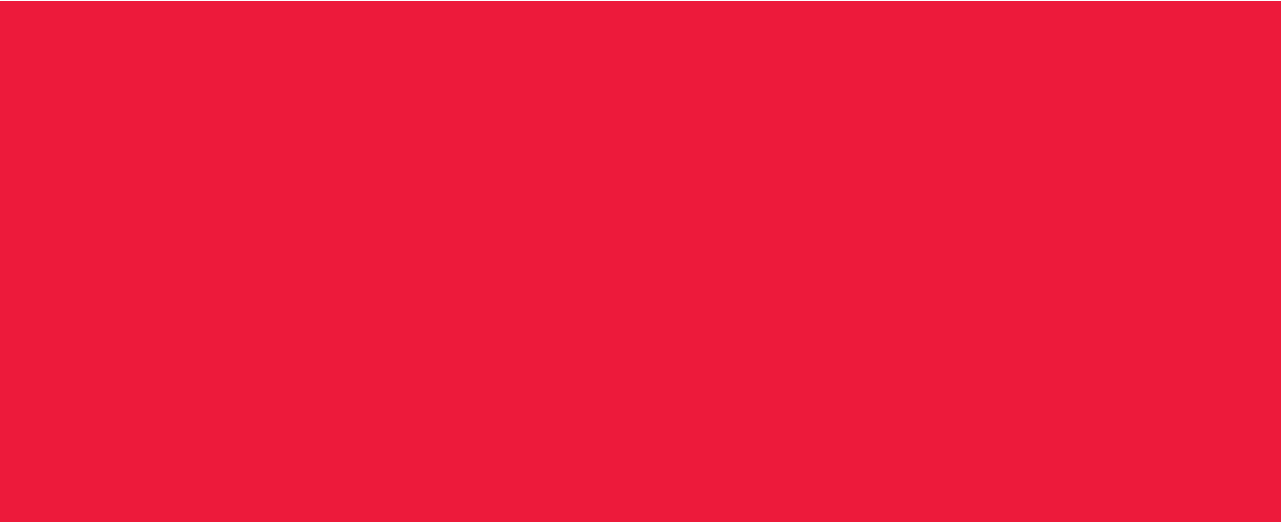

Bijlage B: Detailbevindingen ICT

Bijlage A: Detailbevindingen processen

Oordeel en (vervolg) aanpak

Factsheet planning en control

Oordeel en (vervolg) aanpak planning en control

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. PLANNING EN CONTROL CYCLUS

- Actuele planning voor de rapportage momenten
- Stramien voor het opstellen van specificaties bij een rapportage
- Stramien voor het opstellen van een rapportage (tussentijds dan wel jaarrekening)
- Controle op juistheid en volledigheid van de opgenomen gegevens in de rapportage
- Vaststellen dat de informatie welke ten grondslag ligt aan de rapportage betrouwbaar tot stand is gekomen
- Vaststellen dat de voorafgaande en nagekomen journaalposten zichtbaar worden gecontroleerd op toelaatbaarheid en juiste verwerking
- Verbijzonderde interne controle op interne beheersmaatregelen

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak	✓	○	✗	Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB	✓			In opzet en bestaan voldoet het FRCP proces.
Werking AO/IB		○		Doordat controls onvoldoende zichtbaar zijn kunnen we niet vaststellen dat deze controls werken.
IT beheers maatregelen			✗	Zie IT bevindingen.
VIC op proces		○		Voldoet niet volledig aan de COS 610
Conclusie t.a.v. proces		○		Wij kunnen niet volledig steunen op het proces.
Conclusie t.a.v. aanpak	Volledig gegevensgerichte aanpak			

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces		
1. Controle / functiescheiding opstellen rapportage en de controle hierop		
2. Totstandkoming en autorisatie begroting (-wijzigingen)		
3. Controle op verwerking begrotingswijzigingen		
4. Totstandkoming tussentijdse rapportages		
5. Systeem van risico management		
6. Autorisatie van de voorafgaande en nagekomen journaalposten		

(AANVULLENDE) GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

Vorbereid door de gemeente:

- Algehele aansluiting van de jaarrekening op de financiële administratie;
- Vaststellen dat de gehanteerde grondslagen conform het BBV zijn aan de hand van een checklist die door BDO verstrekt zal worden.

Aanvullend zelfstandig door BDO:

- Bestandsanalyse aan de hand van de auditfile op boekingen met door BDO; gedefinieerde kenmerken (grote bedragen, ronde getallen, onlogische grootboek dagboek combinaties, etc.);
- Deelwaarneming op de memoriaalboekingen 2018;
- Deelwaarneming op de transitorische posten ultimo boekjaar.

Detailbevindingen Planning & Control

Bevinding 1: Planning & Control - Actualiseren nota's

Proces	Planning & Control - Nota's	Kans	Laag
Jaar van constatering	2018	Impact	Midden
Categorie	Getrouwheid, rechtmatigheid		
	<u>Onze bevinding en/of constatering in 2018</u> Wij hebben gedurende onze controle geconstateerd dat een tweetal nota's (Nota verbonden partijen en Nota grondbeleid) van de gemeente Leusden gedateerd zijn. Deze zijn namelijk beide afkomstig uit 2013 en inmiddels 5 jaar oud. Het probleem is hierbij dat de nota's achterhaalde informatie omvat waardoor er wellicht op verkeerde principes beslissingen worden genomen.		
Risico / Gevolg	Het risico bestaat dat beslissingen worden genomen op basis van richtlijnen die niet meer passend zijn bij het huidige politieke dan wel economische klimaat.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij raden u aan om alle nota's te beoordelen en waar nodig te actualiseren naar de huidige tijd. Specifiek voor de actualisatie van de Nota verbonden partijen kunt u denken aan het benoemen van het te voeren risico management zoals dit momenteel reeds wordt uitgevoerd en hierbij tevens de rol van de raadsrapporteurs benoemen.		

Detailbevindingen Planning & Control

Bevinding 2: Planning & Control - Beheersing memoriaalboekingen

Proces	Planning & Control - Memoriaalboekingen	Kans	Laag
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Laag
Categorie	Getrouwheid, rechtmatigheid		
	<u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Wij hebben geconstateerd dat er geen controle op memoriaalboekingen aanwezig is.		
	<u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> Ten tijde van onze interim controle hebben wij geconstateerd dat de VIC medewerker een periodieke controle achteraf uitvoert op de ingevoerde memoriaalboekingen. Hiermee is het risico enigszins gereduceerd.		
Risico / Gevolg	Onjuiste informatievoorziening als gevolg van ongeautoriseerde en/of onjuist verwerkte memoriaalboekingen in de financiële administratie die pas geconstateerd wordt na het uitbrengen van de rapportages.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij adviseren u om te bezien of het mogelijk is een afgedwongen control in te bouwen in de financiële administratie zodat een tweede persoon moet autoriseren voordat de boeking wordt doorgevoerd.		

Detailbevindingen Planning & Control

Bevinding 3: Planning & Control - Procesbeschrijvingen

Proces	Planning & Control - Procesbeschrijvingen	Kans	Laag
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Laag
Categorie	Getrouwheid, rechtmatigheid		
	<u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Bij de beoordeling van de opzet van de processen hebben wij geconstateerd dat procesbeschrijvingen niet aanwezig zijn.		
	<u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> De organisatie heeft middels prioriteitstelling geen opvolging gegeven aan deze bevinding en deze is dan ook voor 2018 nog van kracht. De organisatie heeft aangegeven dat er geen gebruik wordt gemaakt van de procesbeschrijvingen in het dagelijks werk.		
Risico / Gevolg	Het risico bestaat dat na verloop van tijd onvoldoende kennis aanwezig is van de interne beheersingsmaatregelen binnen de processen waardoor deze niet meer of gedeeltelijk worden uitgevoerd.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij adviseren u om de bestaande procesbeschrijvingen te actualiseren dan wel procesbeschrijvingen op te stellen.		

Factsheet Inkoop- & aanbestedingsproces

Oordeel en (vervolg) aanpak inkoop- & aanbestedingsproces

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. HET INKOOP & AANBESTEDINGS PROCES

- Actuele AO-beschrijving
- Vastgesteld inkoopbeleid en analyse inkoop
- Budgethoudersregeling op papier en in systeem
- Contract- en/of verplichtingenadministratie
- Sluitende interne beheersing op rechtmatigheidsrisico aanbestedingen
- Functiescheiding in financieel systeem t.a.v. bestellen / budget / prestatie (3-way match)
- Sluitende controle betalingsverkeer en crediteurenstamgegevens
- Sluitende IT General Controls rondom het IT-systeem
- Verbijzonderde interne controle op interne beheersmaatregelen
- Controle op betrouwbaarheid en juistheid van betaallijsten
- Interne analyse spendanalyse

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces		
1. Aansluiting inkoopfacturen op inkooporders		
2. Zichtbare controle op prestatielevering		
3. Sluitende interne beheersing op rechtmatigheidsrisico aanbestedingen		
4. Controle op mutaties crediteurenstamgegevens		
5. Controle op betaalbestand		
6. Zichtbare controle procuratieschema (betalingen)		

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak				Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB				Geen control in proces op aanbesteden / prestaties.
Werking AO/IB				Beheersmaatregelen voldoen niet aan alle vereisten.
IT beheers maatregelen				Zie IT bevindingen.
VIC op proces				Controles op inkopen en aanbestedingen zijn onderhanden en gepland voor 2018.
Conclusie proces				Wij kunnen niet volledig steunen op het proces.
Conclusie aanpak	Volledig gegevensgerichte aanpak			

(AANVULLENDE) GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

Vorbereid door de gemeente:

- Gedetailleerde spendanalyse EU aanbestedingen;
- Steekproef op juistheid lasten en betalingen;
- Steekproef op prestatielevering;
- Analyse BTW-codering;
- Controle juistheid activering / exploitatie / onderhoud.

Detailbevindingen inkoopproces

Bevinding 4: Inkopen - Prestatielevering

Proces	Inkopen en aanbestedingen - Prestatielevering	Kans	Midden
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Hoog
Categorie	Getrouwheid, rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Wij hebben geconstateerd dat een budgethouder goederen zelfstandig kan bestellen en tevens zelfstandig de factuur kan autoriseren voor prestatielevering en akkoord voor betaling. Doordat er geen vier ogen principe geldt voor de prestatielevering liggen alle bevoegdheden bij één persoon.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> De organisatie heeft op basis van het beleid van gemeente Leusden geen opvolging gegeven aan deze bevinding en deze is dan ook voor 2018 nog van kracht. De organisatie heeft aangegeven dat zij de verantwoordelijkheden zo laag mogelijk in de organisatie wil beleggen.</p> <p>De aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden voortkomend uit deze bevinding hebben voor het eerste half jaar reeds plaatsgevonden. Hierin zijn tot op heden geen bevindingen aangetroffen.</p>		
Risico / Gevolg	Het risico bestaat dat facturen op een onjuiste basis worden goedgekeurd waardoor de kosten onrechtmatig worden verantwoord.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij adviseren u om binnen de mogelijkheden van uw administratie leverbonnen en dergelijke op te slaan ter onderbouwing van de rechtmatigheid van de kosten.		

Detailbevindingen inkoopproces

Bevinding 5: Inkopen - Naleving aanbestedingsregels

Proces	Inkopen en aanbestedingen - Preventieve controle op type aanbesteding	Kans	Hoog
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Hoog
Categorie	Rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Wij hebben geconstateerd dat het doen van aanbestedingen niet formeel wordt afgedwongen. Wel zijn er repressieve maatregelen getroffen middels een spendanalyse. Gedurende het proces wordt de rechtmatigheid geborgd door een zes ogen principe op het proces-verbaal van opening.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> Uit onze controle is gebleken dat er bestelformulieren beschikbaar zijn binnen de gemeente welke als toets dienen of er aanbesteed moet worden. Het invullen van dit bestelformulier is echter niet afgedwongen middels een handeling in het systeem en de bestelformulieren worden niet (verplicht) door een inkoper getoetst.</p>		
Risico / Gevolg	Het onvoldoende dwingend inregelen van de workflow rondom inkopen en aanbesteden, liefst in combinatie met proactieve analyses van de in enig jaar te verwachten inkopen op grond van de begroting, leidt tot het risico dat (Europese) aanbestedingsregels niet worden nageleefd.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij benadrukken het belang om de workflow rondom inkopen en aanbesteden zodanig in te richten dat verplichte consultatie van de inkoper kan worden afgedwongen. Daarnaast adviseren wij u om tijdig spendanalyses uit te voeren om mogelijke issues inzake het interne aanbestedingsbeleid alsook EU aanbestedingen tijdig te signaleren. <p>In het kader van onze controle van de jaarrekening 2018 zijn, net zoals in voorgaand boekjaar, aanvullende gegevensgerichte maatregelen in de vorm van een spendanalyse noodzakelijk.</p>		

Detailbevindingen inkoopproces

Bevinding 6: Inkopen - Ontbreken van verplichtingenadministratie en contractenregister

Proces	Inkopen en aanbestedingen - Ontbreken van verplichtingenadministratie en contractenregister	Kans	Laag
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Laag
Categorie	Rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> De gemeente Leusden maakt geen gebruik van een verplichtingen administratie dan wel een contractenregister.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> Inzake het contractenregister is er gestart met opvolging te geven aan de bevinding. Voor het overige deel blijft de opmerking onverkort van kracht.</p>		
Risico / Gevolg	Door het ontbreken van een verplichtingenadministratie bestaat het risico dat onverwachte (grote) kostenposten zich aandienen zonder dat de gemeente hiervan op de hoogte is dan wel dat budgetten worden overschreden doordat er onvoldoende inzicht is in de omvang van de nog te ontvangen facturen. Het risico van onvoldoende inzicht in de nog te verwachten kosten volgt tevens uit het ontbreken van een contractenregister. Ook kunnen er kritische termijnen ten aanzien van een contract worden gemist. Deze kritische termijnen houden verband met het vernieuwen en eventueel aanbesteden van de contracten. Ook kunnen contractuele verplichtingen buiten beeld raken bij de gemeente.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij adviseren u om een verplichtingen administratie te implementeren.		

Detailbevindingen inkoopproces

Bevinding 7: Inkopen - Facturen zonder routing

Proces	Inkopen en aanbestedingen - Facturen zonder routing	Kans	Vervallen
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Vervallen
Categorie	Getrouwheid en rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2016 en 2017</u> Door de crediteurenadministratie kunnen er facturen worden ingeboekt waar geen routing voor wordt aangemaakt. Deze facturen staan dan, zonder tussenkomst van een budgethouder en dus zonder autorisatie, klaar voor betaling.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> Bevinding opgevolgd en hiermee afgewikkeld.</p>		
Risico / Gevolg	Vervallen		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Opgevolgd		

Detailbevindingen inkoopproces

Bevinding 8: Inkopen - Betaalomgeving

Proces	Inkopen en aanbestedingen - Betaalomgeving	Kans	Laag
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Laag
Categorie	Rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Wij hebben geconstateerd dat de bevoegdheden van een medewerker binnen de gemeente Leusden ten aanzien van de Rabobank rekeningen te ruim zijn ingericht. Deze te ruime bevoegdheden betreffen de beheer rechten en tevens het recht om zelfstandig betalingen uit te voeren tot € 2.500.000.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> De gemeente is aan de slag gegaan met deze bevinding en was in de veronderstelling dat dit probleem was opgepakt. Echter bleek bij de controle dat door het aanpassen van rechten wel is ingeregeld dat tenminste twee functionarissen dit moeten goedkeuren, maar konden er nog wel door één persoon betalingen worden verricht tot € 2.500.000. Bij het doorgeven van deze constatering zijn direct de autorisaties aangepast door de medewerkers van de gemeente Leusden. Hiermee blijft deze bevinding voor dit jaar nog van kracht maar zal deze volgend jaar vervallen.</p>		
Risico / Gevolg	Het risico dat ontstaat door te ruime betalingsbevoegdheden binnen een bankapplicatie is dat er onrechtmatig geld wordt onttrokken aan de gemeente.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Beperk de rechten op dusdanige wijze in dat er een werkbare situatie blijft waarbij niet één persoon alle rechten heeft. Dit is opgevolgd in 2018.		

Factsheet Personeelsproces

Oordeel en (vervolg) aanpak personeelsproces

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. HET PERSONEELPROCES

- Actuele AO-beschrijving
- Vastgestelde arbeidsvoorwaarden, actueel declaratiereglement
- Autorisatiematrix bevoegdheden
- Toetsingskader naleving CAO voorwaarden i.r.t. opgestelde arbeidsovereenkomsten
- 4-ogen principe omtrent controle mutaties salarisadministratie
- Sluitende IT General Controls rondom de IT omgeving
- Controle op betrouwbaarheid en juistheid van betaallijsten
- Verbijzonderde interne controle op interne beheersmaatregelen
- Uitwerking VIC WNT conform het BDO werkprogramma
- Autorisatiematrix bevoegdheden op papier en in systeem
- Interne analyse personeelskosten

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak	✓	○	✗	Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB	✓			Alle belangrijke procesrisico's worden afgedekt.
Werking AO/IB		○		De controle op de salarismutaties is niet voldoende zichtbaar, dit geldt ook voor de controle op de betaallijsten
IT beheers maatregelen			✗	Zie IT bevindingen.
VIC op proces		○		Voldoet niet volledig aan de COS 610
Conclusie t.a.v. proces		○		Wij kunnen, a.g.v. de IT omgeving, niet volledig steunen op het proces.
Conclusie t.a.v. aanpak	Reguliere personeelskosten systeemgericht, WNT gegevensgericht			

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces		
1. Controle / functiescheiding verwerking mutaties salarisadministratie		
2. Autorisatie arbeidsovereenkomst conform mandaat		
3. Controle bruto / netto berekening		
4. Interne controle op volledige mutatieverwerking salarisadministratie		
5. Controle op naleving WNT		
6. Aansluiting sub-administratie met financiële administratie		

(AANVULLENDE) GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

Voorbereid door de gemeente:

- Een aanvullende gegevensgerichte controle om vast te stellen dat salarismutaties juist zijn verwerkt (standenregister op jaarbasis);
- Controle op juistheid van invoer premies;
- Aansluiting salarisadministratie financiële administratie;
- Aanwezigheidscontrole (controle op indienst medewerkers);
- Cijferanalyse loonkosten per FTE per periode;
- Voorbereiding WNT controle door de VIC.

Aanvullend zelfstandig door BDO:

- Beoordeling ISAE-verantwoording op impact controle;
- Controle op door gemeente uitgevoerde werkzaamheden (zoals hierboven weergegeven).

Detailbevindingen personeelsproces

Bevinding 9: Personeel - Controle mutaties salarissen

Proces	Personeel - Controle mutaties salarissen	Kans	Midden
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Midden
Categorie	Rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Wij hebben geconstateerd dat een medewerker salarisadministratie de maandelijkse mutaties invoert en dat vervolgens een salarisadministrateur van een andere BLNP gemeente de mutaties controleert. Hierbij valt het op dat deze controle achteraf plaatsvindt en dat de controlerende medewerker tevens mutatierechten heeft.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> Bij onze controle is gebleken dat de controle wel plaatsvindt echter dat deze niet tijdig wordt uitgevoerd. De controle vindt plaats nadat de salarissen zijn uitgekeerd waardoor het risico blijft bestaan op foutieve uitbetalingen.</p>		
Risico / Gevolg	Het risico is dat een medewerker van een andere gemeente onrechtmatig mutaties doorvoert in de administratie van de gemeente Leusden en deze vervolgens zelf goedkeurt dan wel dat er foutieve uitbetalingen worden gedaan.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij adviseren u voor het uitbetalen van de salarissen een controle op de uitbetaling uit te voeren, waarbij de (bruto) salarissen over de huidige periode worden vergeleken met voorgaande periode aan de hand van een was-woordt-lijst (standenregister).		

Detailbevindingen personeelsproces

Bevinding 10: Personeel - Inrichting salarisadministratie

Proces	Personeel - Inrichting salarisadministratie	Kans	Laag
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Laag
Categorie	Getrouwheid en rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Bij onze werkzaamheden hebben wij geconstateerd dat alle medewerkers salarisadministratie van zowel Bunschoten, Leusden, Putten en Nijkerk mutaties kunnen doorvoeren in de salarisadministratie van de gemeente Leusden. Echter zijn de salarisadministraties van Leusden en de andere samenwerkende gemeenten op verschillende wijzen ingericht. Tijdens de interim controle hebben wij geconstateerd dat een onbelaste (reiskosten)vergoeding als een belaste vergoeding is verantwoord in het salaris van de betreffende medewerker.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> Wij hebben vernomen dat er wel gesprekken hebben plaatsgevonden echter dat het niet mogelijk is om op korte termijn hieraan invulling te geven. Uit de controle van 2018 blijken echter geen dergelijke fouten zoals vorig jaar zijn geconstateerd. Hierdoor blijft de bevinding wel effectief echter blijft de bevinding evenals vorig jaar een lage prioriteit houden.</p>		
Risico / Gevolg	Doordat de salarisadministratie niet op éénduidige wijze is ingericht en alle salarisadministrateurs elkaars werk bij afwezigheid kunnen overnemen, bestaat er een risico dat salarisgegevens op onjuiste wijze worden geboekt. Tevens ontstaat er door het foutief inboeken van looncomponenten een fiscaal risico, denk hierbij aan onvolledige afdrachten van de loonheffing.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij adviseren zorg te dragen voor een éénduidige werkwijze voor alle vier de gemeenten. Aangezien alle salarisadministrateurs taken van elkaar kunnen overnemen, mitigeert dit de kans op fouten. Met name wanneer de situatie zich voordoet dat ze taken voor een andere gemeente overnemen.		

Factsheet proces Sociaal Domein

Oordeel en aanpak (vervolg) WMO en Jeugd proces

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. HET WMO / JEUGD PROCES

- Actuele AO-beschrijving aansluitend op de WMO / Jeugd verordening
- Richtlijnen t.b.v. de uit te voeren uniforme interne controles
- Budgethouders regeling op papier en in systeem
- Autorisatiematrix
- Toetsingskader rechtmatigheid WMO en jeugdwet
- Sluitende interne beheersing op rechtmatigheidsrisico toekenning
- Functiescheiding in sub administratie t.a.v. de aanvraag en de beschikking
- Inge vulde checklist/onderzoeksrapport per WMO / jeugd aanvraag
- Functiescheiding tussen degene die de beschikking afgeeft (budgethouder) en degene die de prestatielevering vaststelt bij ontvangst declaratie
- Verbijzonderde interne controle op aanvraag/doorverwijzing - en toekenningen

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces		
1. Autorisatie / functiescheiding tussen consulent die aanvraag beoordeelt en functionaris die beschikking goedkeurt en afgeeft		
2. Uniform toetsing-/beoordelingskader voor ontvangen aanvragen en voldoen aan wettelijke vereisten		
3. Richtlijnen/beleid inzake de WMO		
4. Autorisatie op prestatielevering door hiertoe bevoegde functionaris	Vindt plaats bij gemeente Amersfoort	
5. Controle op betaalbestand	Vindt plaats bij gemeente Amersfoort	
6. Evaluatie bij her-aanvraag		

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak				Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB				Alle belangrijke procesrisico's worden afgedekt.
Werking AO/IB				Beheersmaatregelen voldoen aan de vereisten echter zijn er bevindingen geconstateerd bij de toetsing.
IT beheers maatregelen				Zie IT bevindingen.
VIC op proces				Voldoet niet volledig aan de COS 610
Conclusie t.a.v. proces				Wij kunnen niet volledig steunen op het proces.
Conclusie t.a.v. aanpak	Combinatie systeemgericht / gegevensgericht			

(AANVULLENDE) GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

Vorbereid door de gemeente:

- Aansluiting vaststellen tussen de financiële administratie en de sub-administratie;
- Uitgebreide steekproef op juistheid WMO en Jeugd lasten;
- Uitgebreide steekproef op prestatielevering (inclusief PGB);
- Incasso van eigen bijdrages vaststellen a.d.h.v. CAK opgave (WMO);
- Verschillen analyse budget versus realisatie;
- Detailcontrole of het toetsingskader is nageleefd (controle op rechtmatigheid)
- Controle van inschatting OHW die door gemeente Amersfoort is opgesteld (Jeugd);
- Controle VIC op juistheid declaraties en woonplaatsbeginsel (Jeugd);
- Beoordeling kwaliteit werkzaamheden stichting Larikslaan.

Factsheet proces Uitgaande subsidies

Oordeel en (vervolg) aanpak proces Uitgaande subsidies

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. DE UITGAANDE SUBSIDIES

- Actuele AO-beschrijving
- Vastgestelde subsidieverordening en onderliggende beleidsregels
- Budgethoudersregeling op papier en in systeem
- Betrouwbaar subsidievolgsysteem
- Sluitende IT General Controls rondom het IT-systeem
- Verbijzonderde interne controle op interne beheersmaatregelen
- Interne analyse op verstrekte subsidies

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces		
1. Aansluiting tussen subsidieadministratie en financiële administratie		
2. Functiescheiding t.a.v. verlenen subsidies (zichtbare toetsing)		
3. Functiescheiding t.a.v. vaststellen subsidie (zichtbare toetsing)		
4. Budgethouders kunnen alleen subsidies goedkeuren op eigen combinaties kostensoorten/kostenplaatsen		
5. Zichtbare controle budgetruimte door budgethouders		

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak				Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB				Procesbeschrijving subsidieverstreking aanwezig
Werking AO/IB				Werking niet getest door BDO (in verband met gegevensgerichte controleaanpak)
IT beheers maatregelen				Het systeem wordt niet getoetst
VIC op proces				Voldoet niet volledig aan de COS 610
Conclusie proces				Keuze BDO voor gegevensgerichte controle
Conclusie aanpak		Gezien omvang kiest BDO voor gegevensgerichte controle		

EXTRA GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

Vorbereid door de gemeente:

- Aansluiting per jaareinde tussen subsidieadministratie en Key2financiën.

Aanvullend zelfstandig door BDO:

- Steekproef op de verstrekte subsidies van grotere omvang dan wanneer we op het proces kunnen steunen.

Detailbevindingen uitgaande subsidieproces

Bevinding 11: Uitgaande subsidies - Toetsing subsidieaanvraag

Proces	Uitgaande subsidies - Toetsing subsidieaanvraag	Kans	Midden
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Midden
Categorie	Rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Subsidieaanvragen worden niet zichtbaar getoetst of de aanvraag voldoet aan de algemene subsidieverordening (activiteitenplan, begroting, vastgesteld aanvraagformulier).</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> De organisatie heeft uit risico overwegingen geen opvolging gegeven aan deze bevinding en deze is dan ook voor 2018 nog van kracht. De organisatie heeft aangegeven dat de interne controle medewerker circa 90% van de subsidieaanvragen repressief controleert.</p>		
Risico / Gevolg	Hierdoor is geen tussentijdse controle of de financiële administratie volledig is.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Het is aan te raden om op het moment van de ontvang van de subsidieaanvraag deze zichtbaar inhoudelijk te toetsen.		

Detailbevindingen uitgaande subsidieproces

Bevinding 12: Uitgaande subsidies - Periodieke aansluiting subsidieadministratie

Proces	Uitgaande subsidies - Periodieke aansluiting subadministratie	Kans	Vervallen
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Vervallen
Categorie	Rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Door de financiële medewerkers wordt geen periodieke aansluiting gemaakt tussen de subadministratie van subsidies en de financiële administratie. Echter wordt er wel jaarlijks steekproefsgewijs een aansluiting gemaakt tussen de verstrekte beschikking en de financiële administratie.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> De organisatie heeft een aansluiting gemaakt halverwege het jaar. Tevens is er aansluiting gezocht tussen het vooraf ingestelde subsidiebudget en de afgegeven subsidies, de afwijkingen zijn in kaart gebracht en bij de herfstnota is hiervoor aanvullend budget gevraagd. De organisatie heeft aangegeven dat de interne controle medewerker circa 90% van de subsidieaanvragen repressief controleert. De bevinding is hiermee komen te vervallen.</p>		
Risico / Gevolg	Hierdoor is geen tussentijdse controle of de financiële administratie volledig is.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Periodiek een aansluiting maken tussen de subadministratie van uitgaande subsidies en de financiële administratie.		

Factsheet proces Omgevingsvergunningen

Oordeel en (vervolg) aanpak proces omgevingsvergunningen

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. DE OMGEVINGSVERGUNNINGEN

- Actuele AO-beschrijving
- Vastgestelde legesverordeningen inclusief tarieventabel
- Budgethoudersregeling op papier en in systeem
- Betrouwbare subadministratie
- Sluitende IT General Controls rondom het IT-systeem
- Verbijzonderde interne controle op interne beheersmaatregelen

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces		
1. Periodieke aansluiting sub-administratie met financiële administratie		
2. Volledigheid aanvragen door middel van handhavers		
3. Functiescheiding t.a.v. betrouwbaarheid en rechtmatigheid beschikking		

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak				Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB				Procesbeschrijving is niet geactualiseerd
Werking AO/IB				BDO heeft de werking niet vastgesteld (gegevensgerichte controle)
IT beheersmaatregelen				Geen IT audit op dit proces uitgevoerd
VIC op proces				Voldoet niet volledig aan de COS 610
Conclusie proces				BDO kiest voor een gegevensgerichte controleaanpak
Conclusie aanpak	BDO kiest voor een gegevensgerichte controleaanpak			

EXTRA GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

Voorbereid door de gemeente:

- Aansluiting per jaareinde tussen K2F en subadministratie;
- Op basis van procesanalyse kiest BDO voor een gegevensgerichte controleaanpak, dus geen aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden benodigd.

Detailbevindingen omgevingsvergunningenproces

Bevinding 13: Omgevingsvergunningen - Periodieke aansluiting vergunningenadministratie

Proces	Omgevingsvergunningen - Periodieke aansluiting vergunningenadministratie	Kans	Midden
Jaar van constatering	2017 en 2018	Impact	Laag
Categorie	Rechtmatigheid		
	<p><u>Onze bevinding en/of constatering in 2017</u> Door de financiële medewerkers wordt geen periodieke aansluiting gemaakt tussen de subadministratie van omgevingsvergunningen en de financiële administratie. Echter wordt jaarlijks deze aansluiting wel gemaakt.</p> <p><u>Geconstateerde opvolging in 2018</u> Procedure is aangescherpt door per half jaar een aansluiting te maken echter wordt er op belangrijke rapportagemomenten zoals de lente- en herfstnota geen aansluiting gemaakt waardoor de opmerking van kracht blijft.</p>		
Risico / Gevolg	Hierdoor is geen tussentijdse controle of de financiële administratie volledig is.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Periodiek een aansluiting maken tussen de subadministratie van omgevingsvergunningen en de financiële administratie.		

Factsheet Grondexploitatie

Oordeel en (vervolg) aanpak proces grondverkoop

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. DE GRONDEXPLOITATIE

- Actuele AO-beschrijving
- Jaarlijkse actualisatie van het MPG en rapportage's (peilstok)
- Vastgestelde nota grondbeleid
- Jaarlijkse grondprijzenbrief
- Stedelijke programma's
- Budgethoudersregeling op papier en in systeem
- Sluitende IT General Controls rondom het IT-systeem
- (Verbijzonderde) interne controle op onderbouwing van schattingen en wijzigingen in ramingen

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak	✓	○	✗	Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB		○		Er is geen actuele AO-beschrijving aanwezig.
Werking AO/IB				n.v.t.
IT beheers maatregelen				n.v.t.
VIC op proces		○		Voldoet niet volledig aan de COS 610
Conclusie proces		○		Wij kunnen niet volledig steunen op het proces
Conclusie aanpak	Gegevensgericht			

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces	👎	👍
1. Het MPG wordt vastgesteld en periodiek geactualiseerd		
2. Periodieke actualisering of herziening grondexploitaties		
3. Jaarlijkse resultaatbepaling t.b.v. jaarrekening en afsluiting grex		
4. Uniforme methodiek voor bepaling voorziening en winst-verliesneming		
5. Uniforme methodiek/besluitvorming voor doorberekening interne kosten		
6. Zichtbare controle op actualisatie en inputvariabelen/parameters		

(AANVULLENDE) GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

Vorbereid door de gemeente:

- Schriftelijk documenteren/beschrijven van het interne schattingsproces en interne waarborgen;
- Beoordeling voorzieningen (in de balans en ramingen voor onvoorzien binnen complexen);
- Beschrijving onderscheid voorzieningen, weerstandsvermogen en onvoorzien posten in grexen zelf. Dit onderscheid en de hiervoor gehanteerde criteria zijn nu niet helder/eenduidig;
- Toets op onderbouwing parameters en actualisatie schattingen of second opinion;
- Toetsing/steekproef betrouwbaarheid output en berekeningen;
- (verbijzonderde) interne controle op naleving kaders grondprijzenbrief;
- Onderbouwing interne doorberekeningen en besluitvorming (interne uren/interne kosten).

Factsheet Beheersing Verbonden Partijen

Oordeel en (vervolg) aanpak verbonden partijen

NORMEN EN VERWACHTINGEN T.A.V. VERBONDEN PARTIJEN

- Actuele nota verbonden partijen
- Inventarisatie verbonden partijen (zowel bij begroting als jaarrekening);
- Periodieke tussentijdse monitoring op resultaten verbonden partijen en (indien van toepassing) tijdig een begrotingswijziging opstellen;
- Beoordelen jaarrekeningen 2018 van de verbonden partijen.

INSCHATTING INTERNE BEHEERSMAATREGELEN

Beheersmaatregelen in het proces		
1. Actuele nota verbonden partijen & evaluatie daarvan eens per 4 jaar		
2. Rapportage in begroting, beraps en jaarrekening		
3. Periodieke (her)inschatting risico's verbonden partijen (bestuurlijk/financieel/waardering i.r.t. jaarrekening) (risicomanagement)		
4. Periodieke monitoring (beleidsmatig, juridisch, financieel)		

BEVINDINGEN EN EFFECT OP ONZE CONTROLAANPAK

Conclusie proces / controleaanpak				Opmerkingen
Opzet en bestaan AO/IB				
Werking AO/IB				n.v.t.
IT beheers maatregelen				n.v.t.
VIC op proces				n.v.t.
Conclusie proces				Wij kunnen niet volledig steunen op het proces
Conclusie aanpak	Gegevensgericht			

(AANVULLENDE) GEGEVENSGERICHTE WERKZAAMHEDEN

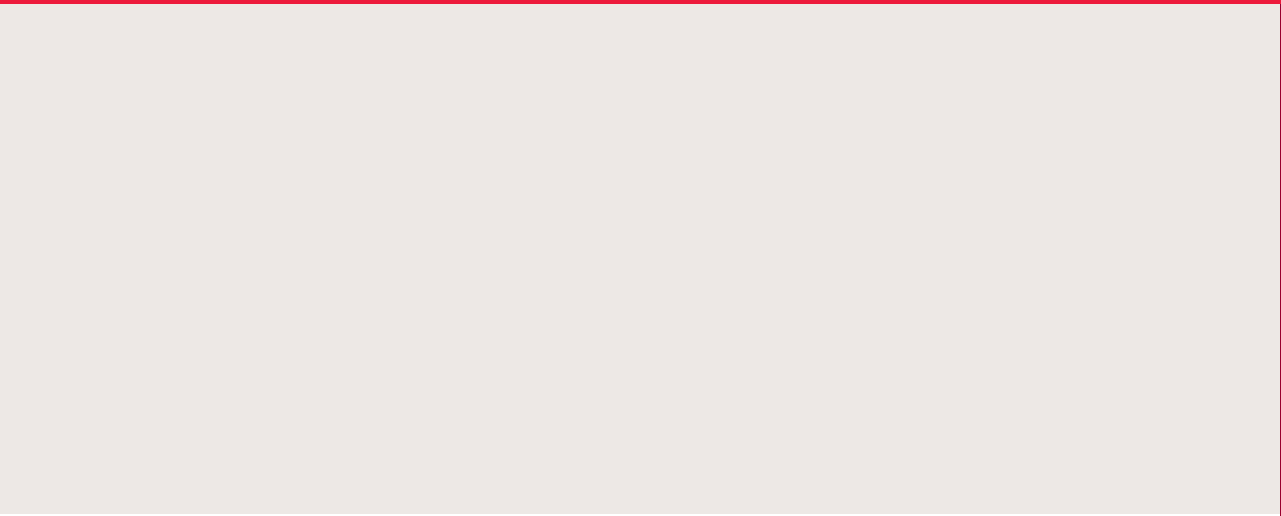
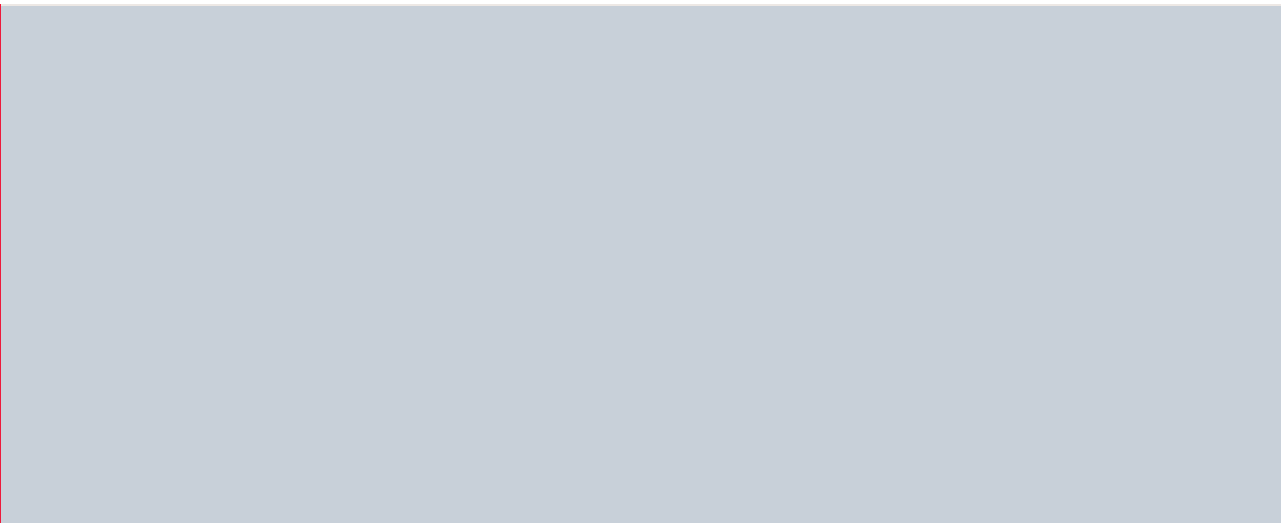
Vorbereid door de gemeente:

- Actualisatie van de nota verbonden partijen;
- Beoordelen jaarrekeningen 2018 van de verbonden partijen.

Bijlage B: Detailbevindingen ICT

Oordeel en (vervolg) aanpak IT General Controls

Detailbevindingen ICT

Bevinding 1: Logische Toegangsbeveiliging K2F

Proces	Logische Toegangsbeveiliging	Kans	Midden
Jaar van constatering	2018	Impact	Hoog
	<p>Norm De organisatie beschikt over een procedure voor het aanmaken en wijzigen van accounts en autorisaties, aangevraagd of goedgekeurd door bevoegde functionarissen. Rechten worden op basis van een normpositie toegekend. Periodiek stelt het verantwoordelijk management vast dat de toegekende autorisaties in de systemen overeenstemmen met de functionele bevoegdheden in de organisatie. Accounts van vertrekkende medewerkers worden tijdig gesloten. Het aantal super-users is beperkt tot een minimum. De authenticatie van gebruikers waarborgt in voldoende mate de authenticiteit van deze gebruikers in de systemen.</p> <p>Bevindingen Op basis van interviews, waarnemingen en inspecties hebben we onderstaande constatering gedaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanvragen voor nieuwe gebruikers en rechten wordt vastgelegd in een standaardformulier door een bevoegd medewerker. • Voor de applicatie in scope is geen vastgestelde normpositie (autorisatiematrix) per organisatorische functie aanwezig. In de applicaties wordt gebruik gemaakt van standaardrollen (in het verleden opgezet), deze autorisatirollen dienen als normpositie waarin rekening is gehouden met functiescheiding. De inrichting van de autorisatirollen zijn niet inhoudelijk door BDO gecontroleerd. De ontbrekende normpositie compenseert gemeente Leusden deels doordat de proceseigenaar (applicatiebeheerder) in het boekjaar een zichtbare controle op gebruikersgroepen en toegekende autorisatirollen op actualiteit en juistheid beoordeeld. • Wachtwoordbeleid voor Key2Financiën is toereikend (conform BDO best-practice). Er is een Active Directory account vrijgesteld van periodiek wachtwoordwijziging die middels Screenscraper toegang krijgt tot Key2Financiën. • In Key2Financiën beschikt één manager Bedrijfsinformatie over super-rechten, waardoor functiescheiding tussen IT- en gebruikersorganisatie is doorbroken. 		
Risico / Gevolg	Ongeautoriseerde handelingen binnen applicaties waardoor de betrouwbaarheid van de gegevens niet is gewaarborgd.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	<p>Wij raden gemeente Leusden aan om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het proces rondom autorisatiebeheer middels een uniforme procedure en centrale vastlegging (bijvoorbeeld door gebruik van het registratiesysteem) in te richten zodat aanvragen centraal inzichtelijk zijn en goedkeuring van verantwoordelijken blijkt, hierdoor zal gemeente Leusden meer grip op het verloop rondom autorisatiebeheer krijgen. • De aanvragen via een normpositie (referentie: autorisatiematrix, die formeel is vastgesteld door de proceseigenaar) te laten verlopen. De proceseigenaren zouden deze normpositie als uitgangspunt kunnen hanteren om de periodieke review uit te voeren. • Het vrijgestelde account (Key2Financiën) te controleren en na te gaan en verplichte periodieke wachtwoordwijziging in stellen. • Vanuit controleperspectief raden wij aan om het gebruik van superuser rechten tot een minimum te beperken en deze accounts alleen beschikbaar te stellen voor IT-medewerkers. 		
Reactie management / Opvolging	Bevinding met betrekking tot Key2Financiën superusers is besproken in het MT-overleg wordt opgepakt door gemeente Leusden.		

Detailbevindingen ICT

Bevinding 2: Wijzigingsbeheer K2F

Proces	Wijzigingsbeheer	Kans	Midden
Jaar van constatering	2018	Impact	Hoog
	<p>Norm De organisatie beschikt over een procedure wijzigingsbeheer voor systemen en applicaties waarbinnen wijzigingen worden gedocumenteerd, geautoriseerd voor ontwikkeling, worden getest en geaccepteerd door de gebruikersorganisatie en verplaatst naar productie na acceptatie door de gebruikersorganisatie. Wijzigingen aan applicaties worden ontwikkeld in een ontwikkelomgeving en getest in omgevingen separaat van productie (OTAP-systematiek). Ontwikkeling vindt niet direct plaats in de productie-omgeving.</p> <p>Bevindingen Op basis van interviews, waarnemingen en inspecties hebben we onderstaande constatering gedaan:</p> <ul style="list-style-type: none">• Releasenotes worden beoordeeld op impact voor door de applicatiebeheerder. Dit wordt echter niet zichtbaar vastgelegd.• Testwerkzaamheden en een formeel akkoord voor updates in Key2Financiën worden niet (structureel) vastgelegd, waardoor niet kan worden vastgesteld of er juist en volledig getest is door de gebruikersorganisatie en het akkoord voor het in productie nemen van de wijzigingen is niet formeel vastgelegd.		
Risico / Gevolg	Onbeheerste of niet tijdig doorgevoerde wijzigingen in de functionele werking van de diverse applicaties waardoor de betrouwbare werking niet is gewaarborgd.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij raden gemeente Leusden aan om: <ul style="list-style-type: none">• Het proces rondom wijzigingsbeheer middels een uniforme procedure en centrale vastlegging (bijvoorbeeld door gebruik van het registratiesysteem) in te richten zodat aanvragen, testen, en akkoord centraal inzichtelijk zijn, hierdoor zal gemeente Leusden meer grip op het verloop rondom wijzigingsbeheer krijgen.• Het wijzigingsbeheerproces voor Key2Financiën verder aan te scherpen door bijvoorbeeld gebruik te maken van gestandaardiseerde testplannen, testresultaten en een formeel akkoord voor installatie in productie. Waarmee eenduidige registratie eenvoudiger kan plaatsvinden.• De testwerkzaamheden en het akkoord voor in-productie bij Key2Financiën structureel vast te leggen conform bovengenoemde aanbevelingen.		
Reactie management / Opvolging			

Detailbevindingen ICT

Bevinding 3: IT-continuïteit K2F

Proces	IT-continuïteit	Kans	Midden
Jaar van constatering	2018	Impact	Hoog
	<p>Norm Fysieke toegang tot de computerruime is afgeschermd voor toegang door onbevoegden. De serverruimte is voorzien van maatregelen voor het beschermen van de IT-apparatuur tegen schade en natuurinvloeden. De inrichting van het back-upschema is afgestemd op de eisen van de gebruikersorganisatie voor wat betreft het maximaal toelaatbaar gegevensverlies. Er vindt monitoring plaats op het succesvol verloop van back-ups. Periodiek wordt op basis van gemaakte back-ups een volledige hersteltest uitgevoerd om vast te stellen of vanuit back-up een werkende productieomgeving kan worden hersteld.</p> <p>Bevindingen Op basis van interviews, waarnemingen en inspecties hebben we onderstaande constatering: De serverruimte in het pand is afgeschermd middels een sleutel. Tijdens inspectie hebben wij vastgesteld dat de sleutel opgeslagen wordt in een niet-afgeschermd ruimte. Op basis van interview hebben wij vernomen dat alleen medewerkers van de afdeling applicatiebeheer, systeembeheer, BHV en beveiliging bekend zijn met de sleutel-locatie.</p>		
Risico / Gevolg	Verstoringen die leiden tot verlies van gegevens, onbetrouwbaarheid van de gegevens en het niet beschikbaar zijn van kritieke geautomatiseerde gegevensverwerking.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	Wij raden gemeente Leusden aan om de sleutels in een afgeschermd ruimte te bewaren, waardoor alleen geautoriseerd personeel toegang heeft tot de serverruimte.		
Reactie management / Opvolging	We gaan de toegang tot de afgeschermd ruimte beperken tot medewerkers systeembeheer, bhv en beveiliging.		

Detailbevindingen ICT

Bevinding 4: Logische Toegangsbeveiliging Raet

Proces	Logische Toegangsbeveiliging	Kans	Midden
Jaar van constatering	2018	Impact	Hoog
	<p>Norm De organisatie beschikt over een procedure voor het aanmaken en wijzigen van accounts en autorisaties, aangevraagd of goedgekeurd door bevoegde functionarissen. Rechten worden op basis van een normpositie toegekend. Periodiek stelt het verantwoordelijk management vast dat de toegekende autorisaties in de systemen overeenstemmen met de functionele bevoegdheden in de organisatie. Accounts van vertrekkende medewerkers worden tijdig gesloten. Het aantal super-users is beperkt tot een minimum. De authenticatie van gebruikers waarborgt in voldoende mate de authenticiteit van deze gebruikers in de systemen.</p> <p>Bevindingen Op basis van interviews, waarnemingen en inspecties hebben we onderstaande constatering gedaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanvragen voor nieuwe gebruikers en rechten wordt vastgelegd in een standaardformulier door een bevoegd medewerker van HR. • Rollen worden toegekend op basis van de kennis van de applicatiebeheerder en niet op basis van een geautoriseerde normpositie. • HRM voert controles uit op de juistheid van de ingerichte autorisaties, echter worden deze reviews niet structureel vastgelegd. • In Beaufort beschikken meerdere Salarisadministrateurs over toegang tot het account 'Applicatiebeheer', daarmee zijn transacties mogelijk niet tot een functionaris te herleiden. • Wachtwoordbeleid voor de Raet applicaties is on toereikend volgens de BDO best-practice. Voor Beaufort hebben wij met de opgeleverde evidence niet vast kunnen stellen dat er een lock-out policy wordt gehanteerd en dat periodiek wijzigingen van wachtwoorden wordt afgedwongen. Op basis van interviews hebben wij vernomen dat er in Gemal geen wachtwoordeisen worden afgedwongen. De wachtwoordeisen van YouForce zijn daarentegen wel conform de BDO best-practice. • Voor Beaufort hebben wij vastgesteld dat er 6 salarisadministrateurs of HR medewerkers over superuser rechten beschikken en voor Gemal 3 salarisadministrateurs of HR medewerkers. Voor YouForce hebben wij de superusers niet vast kunnen stellen. 		
Risico / Gevolg	Ongeautoriseerde handelingen binnen applicaties waardoor de betrouwbaarheid van de gegevens niet is gewaarborgd.		
Ons advies / Uw aanvullende werkzaamheden	<p>Wij raden de gemeente aan om in overleg met de gemeente Nijkerk waar de applicatie draait:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het proces rondom autorisatiebeheer middels een uniforme procedure en centrale vastlegging (bijvoorbeeld door gebruik van het registratiesysteem) in te richten zodat aanvragen centraal inzichtelijk zijn en goedkeuring van verantwoordelijken blijkt. • De aanvragen via een normpositie (referentie: autorisatiematrix, die formeel is vastgesteld door de proceseigenaar) te laten verlopen. De proceseigenaren zouden deze normpositie als uitgangspunt kunnen hanteren om de periodieke review uit te voeren. • Gebruikersaccounts wanneer mogelijk om naam te stellen, zodat alle transacties naar 1 functionaris te herleiden zijn. • Wachtwoordeisen in de applicaties Beaufort en Gemal voldoende sterk (Lock-out policy/wachtwoordhistorie/minimale lengte/complexiteit/periodiek wijzigen) te maken om de authenticiteit van gebruikersaccounts te waarborgen. • Vanuit controleperspectief raden wij aan om het gebruik van superuser rechten tot een minimum te beperken en deze accounts alleen beschikbaar te stellen voor IT-medewerkers en niet tot salarisadministrateurs of HR medewerkers. 		
Reactie management / Opvolging	Bevinding met betrekking tot Raet superusers is besproken in het MT-overleg wordt opgepakt door gemeente Nijkerk.		

Nieuwe perspectieven

In de nieuwe economie doen kansen zich sneller voor dan ooit. Nieuwe spelregels geven een boost aan zakelijk werken. En een nieuwe generatie staat klaar om het anders te doen. Beter, slimmer, innovatiever. Wie succesvol wil ondernemen, moet zelf ook vernieuwen. Open staan voor verandering. En met open vizier kijken naar de mogelijkheden die voor ons liggen.

Nieuwe perspectieven, dát is wat BDO u wil bieden. En kan bieden, dankzij onze unieke combinatie van lokale marktkennis en een internationaal netwerk. Persoonlijke dienstverlening en een professionele aanpak. BDO helpt u graag om vanuit een andere invalshoek naar uw business te kijken. Zodat u de juiste beslissingen neemt om uw organisatie sterker, wendbaarder en succesvoller te maken. Of u nu een mkb-bedrijf, familiebedrijf, publieke organisatie of internationale onderneming bent.

BDO kijkt graag met u vooruit. Samen komen we tot nieuwe inzichten en nieuwe kansen in uw markt. Samen creëren we nieuwe perspectieven.

BDO Accountants & Adviseurs verleent vanuit 28 vestigingen in heel Nederland en met ruim 2.150 professionals diensten op het gebied van accountancy, belastingadvies en consultancy.

BDO adviseert ondernemingen in tal van branches en is sterk in de advisering aan het Nederlandse middenbedrijf, (semi-) overheidsinstellingen en familiebedrijven. Of het nu gaat om een controle van uw jaarrekening, de begeleiding van een ingewikkelde overname of een fiscaal advies op maat. In alle gevallen heeft u te maken met professionals. Zowel lokaal, regionaal, landelijk als internationaal. BDO maakt deel uit van het internationale BDO-netwerk (actief in 158 landen, meer dan 67.000 medewerkers wereldwijd) dat bestaat uit zelfstandige en onafhankelijke organisaties, die over de hele wereld onder de merknaam BDO actief zijn op het gebied van de zakelijke dienstverlening. Dat maakt ons in alle opzichten bijzonder betrokken. Kijk voor meer informatie op www.bdo.nl